

Dužna pažnja prema Zakonu o obveznim odnosima

Slakoper, Zvonimir; Nikšić, Saša

Source / Izvornik: **Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2023, 44, 25 - 57**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.30925/zpfsr.44.1.2>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:031729>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-02**

PRAVRI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

DUŽNA PAŽNJA PREMA ZAKONU O OBVEZNYM ODNOSIMA

Prof. dr. sc. Zvonimir Slakoper*

Prof. dr. sc. Saša Nikšić**

UDK 347.4(497.5)

<https://doi.org/10.30925/zpfsr.44.1.2>

Ur.: 21. prosinca 2022.

Pr.: 7. ožujka 2023.

Izvorni znanstveni rad

Sažetak

*Odredba koja sudionicima obveznih odnosa nalaže postupanje s dužnom pažnjom jedna je od osnovnih odredbi ZOO-a, pa se proteže na sve obvezne odnose. Ta odredba navodi oblike dužne pažnje, pažnju dobrog domaćina, pažnju dobrog gospodarstvenika i pažnju dobrog stručnjaka, ali ne određuje ni način određivanja je li osoba postupala s pažnjom koja joj je naložena ni pravne posljedice nepostupanja s tom pažnjom. U radu se ponajprije analizira i prikazuje primjena ove odredbe *ratione materiae*, *ratione tempore* i *ratione personae*. Potom se podrobno i konkretno, uz stajališta literature i sudske prakse, prikazuju pojedini oblici pažnje, odnosno zahtjevi koje pojedini oblik pažnje stavlja pred sudionike obveznih odnosa kao i primjeri kada ti zahtjevi nisu ispunjeni. Prikazuje se način na koji se određuje je li određena osoba postupala sa zahtijevanom pažnjom, a na kraju i posljedice propuštanja postupanja sa zahtijevanom pažnjom. Uočava se veza između odredbi koje pravne posljedice vežu uz zahtjev ili mogućnost znanja za određene činjenice i obveze postupanja s određenom pažnjom. Iz te obveze proizlazi zahtjev ili mogućnost za određenim znanjem, a s tim i pravne posljedice za osobe koje su prema ZOO-u štogod morale ili mogle znati.*

Ključne riječi: *obvezno pravo; dužna pažnja; pažnja dobrog domaćina; pažnja dobrog gospodarstvenika; pažnja dobrog stručnjaka.*

1. UVODNO

Opći zahtjev za postupanjem osoba u obveznom odnosu s određenim stupnjem pažnje sadrži odredba čl. 10. Zakona o obveznim odnosima¹ (u daljnjem tekstu:

* Dr. sc. Zvonimir Slakoper, redoviti profesor u trajnom zvanju, Sveučilište u Rijeci, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet; zvonimir.slakoper@pravri.uniri.hr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5462-6912>.

** Dr. sc. Saša Nikšić, redoviti profesor, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu; sniksic@pravo.unizg.hr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6170-1781>.

1 Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22.

ZOO). Odredba st. 1. čl. 10. ZOO-a glasi: „Sudionik u obveznom odnosu dužan je u ispunjavanju svoje obveze postupati s pažnjom koja se u pravnom prometu zahtijeva u odgovarajućoj vrsti obveznih odnosa (pažnja dobrog gospodarstvenika, odnosno pažnja dobrog domaćina)“, a prema st. 2. „sudionik u obveznom odnosu dužan je u ispunjavanju obveze iz svoje profesionalne djelatnosti postupati s povećanom pažnjom, prema pravilima struke i običajima (pažnja dobrog stručnjaka)“. Standard dužne pažnje razvio se iz dobrog oca obitelji (lat. *bonus pater familias*, tal. *buon padre di famiglia*, fran. *bon père de famille*), koji je pod tim ili drugim nazivom prihvaćen do danas.² U hrvatskom pravu, kao i drugim pravnim poredcima koji slijede tradiciju ZOO-a iz 1978. godine, već se na razini pozitivnog prava razlikuju pojedini standardi pažnje ovisno o tome je li osoba čije se ponašanje procjenjuje djelovala kao stručnjak, osoba koja obavlja gospodarsku djelatnost ili je riječ o osobi koja djeluje izvan svoje struke (pažnja dobrog domaćina, pažnja dobrog gospodarstvenika, pažnja dobrog stručnjaka).

2 Gerhard Wagner, § 823 BGB, *Münchener Kommentar zum BGB* (München: Beck, 2020), rubni broj 39. (elektroničko izdanje nema broja stranice, pa se umjesto toga citira rubni broj odlomka u vezi s pojedinim paragrafom). U poredbenom pravu strane su također općenito obvezane na postupanje s odgovarajućom pažnjom. Primjerice prema odredbama čl. 1176. talijanskog Gradanskog zakonika (*Codice Civile, Gazzetta Ufficiale*, n. 79/1942, s posljednjom izmjenom br. 243/22., u daljnjem tekstu: CCT): *Nell'adempiere l'obbligazione il debitore deve usare la diligenza del buon padre di famiglia* (CCT 703, 1001, 1228, 1587, 1710-2, 1768, 2148, 2167). *Nell'adempimento delle obbligazioni inerenti all'esercizio di un'attività professionale la diligenza deve valutarsi con riguardo alla natura dell'attività esercitata* (CCT 1838 e seguente, 2104-1, 2174-2, 2236); § 276 st. 2. njemačkog Gradanskog zakonika (*Bürgerliches Gesetzbuch, Bundesgesetzblatt I*, br. 2/02., s posljednjom izmjenom br. 72/2023, u daljnjem tekstu: BGB) *Umfang der Verschuldenshaftung (1) Der Schuldner hat, sofern nicht ein anderes bestimmt ist, Vorsatz und Fahrlässigkeit zu vertreten. Fahrlässig handelt, wer die im Verkehr erforderliche Sorgfalt außer acht läßt. Die Vorschriften der §§ 827, 828 finden Anwendung. (2) Die Haftung wegen Vorsatzes kann dem Schuldner nicht im voraus erlassen werden.*; § 347 njemačkog Trgovačkog zakonika (*Handelsgesetzbuch, RGBL. I S.*, br. 219/1897., s posljednjom izmjenom br. 64/2023., u daljnjem tekstu: HGB), *(1) Wer aus einem Geschäft, das auf seiner Seite ein Handelsgeschäft ist, einem anderen zur Sorgfalt verpflichtet ist, hat für die Sorgfalt eines ordentlichen Kaufmanns einzustehen. (2) Unberührt bleiben die Vorschriften des Bürgerlichen Gesetzbuchs, nach welchen der Schuldner in bestimmten Fällen nur grobe Fahrlässigkeit zu vertreten oder nur für diejenige Sorgfalt einzustehen hat, welche er in eigenen Angelegenheiten anzuwenden pflegt.* U francuskom Gradanskom zakoniku (u daljnjem tekstu: CCF) i posebnim propisima bio je prihvaćen naziv dobrog oca obitelji, ali je 2014. godine zamijenjen standardom razumnog postupanja (v. *LOI n° 2014-873 du 4 août 2014 pour l'égalité réelle entre les femmes et les hommes*).

Odredbe o dužnoj pažnji smještene su u ZOO-u među *Osnovna načela* tog zakona. Neke su od tih odredbi prisilne naravi,³ a neke su dispozitivne.⁴ Odredba čl. 10. ZOO-a nije prisilne naravi, barem ne u cijelosti. Naime, kod ugovorne odgovornosti za štetu ugovorne strane mogu unaprijed ugovorom isključiti ili ograničiti odgovornost za običnu nepažnju,⁵ kao i ograničiti visinu naknade štete ako ju je dužnik prouzročio s običnom nepažnjom.⁶ To znači da je dopušteno modificirati zahtjev dužne pažnje, u smislu da obična nepažnja prestaje biti pravno relevantna.

U svezi s citiranim odredbama postavlja se više pitanja. S obzirom na to da citirana odredba nalaže postupanje s pažnjom koja se *zahtijeva u odgovarajućoj vrsti obveznih odnosa* postavlja se pitanje je li taj zahtjev ograničen na neku od vrsta obveznih odnosa u koji stupaju osobe. Naime, sama činjenica da ZOO, između ostalog, spominje pažnju dobrog domaćina i dobrog gospodarstvenika, podsjeća na diobu ugovora na građanskopravne i trgovačke ugovore. No, ZOO spominje i pažnju dobrog stručnjaka, koji barem u nekim slučajevima djeluje na pravnom temelju koji uopće ne mora biti ugovor.⁷ Potom su neizostavna pitanja vremenskoga dosega primjene zahtjeva za postupanje s određenom pažnjom, osoba koje on obvezuje, načina na koji se određuje točan sadržaj pažljivog postupanja, sadržaja pažnje i načina na koji se određuje je li određena osoba u određenoj situaciji postupala (dovoljno) pažljivo. Posljednje važno pitanje je u kojim okolnostima ili kada neispunjenje dužnosti pažljivoga postupanja prema ZOO-u izaziva pravne posljedice i koje.

3 Npr. odredba o načelu dispozitivnosti (čl. 2. ZOO-a) sadrži granice načela dispozitivnosti (Ustav Republike Hrvatske, prisilni propisi i moral društva) koje ugovorne strane ne smiju prijeći. Prisilna je odredba koje određuju da su sudionici obveznopravnih odnosa ravnopravni (čl. 3. ZOO-a), zatim odredba koja propisuje da su sudionici tih odnosa dužni pridržavati se načela savjesnosti i poštenja (čl. 4. ZOO-a) te surađivati radi potpunog i urednog ispunjenja obveza i ostvarivanja prava (čl. 5. ZOO-a), kao i odredba koja zabranjuje zlorabu prava (čl. 6. ZOO-a).

4 Među pravilima koje nisu prisilne naravi u „Općim odredbama“ može se istaknuti načelo jednake vrijednosti činidaba (čl. 7. ZOO-a), jer sama povreda toga načela nema karakter nedopuštenog ponašanja. Samo ako sudionici obveznih odnosa prijeđu određene granice narušavanje načela proizvodi određene pravne posljedice (čl. 7. st. 2. ZOO-a). Pojedina pravila koja konkretiziraju načelo jednake vrijednosti činidaba jesu prisilne naravi (zelenaški ugovor, jer je posljedica zelenaškog ugovora ništetnost). Načelo zabrane prouzročenja štete (čl. 8. ZOO-a) također nije prisilni propis, jer oštećenik svojim pristankom može spriječiti nastanak obveznopravnog odnosa odgovornosti za štetu (čl. 1054. st. 1. ZOO-a), pa će u tom slučaju otpasti zabrana prouzročenja štete, osim ako bi pristanak oštećenika bio ništetan (čl. 1054. st. 2. ZOO-a).

5 Čl. 345. st. 1. ZOO-a.

6 Čl. 345. st. 4. ZOO-a.

7 To jednim dijelom ovisi o tome koga se sve smatra stručnjacima. No, za neke struke to je nesporno, pa će se, npr. standard pažnje dobrog stručnjaka primjenjivati na liječnike i druge zdravstvene struke, neovisno o tome jesu li u ugovornom odnosu s pacijentom. Neke struke sa svojim „klijentima“ nikada nisu u ugovornim odnosima (npr. suci), pa je u tom slučaju odgovornost stručnjaka za štetu izvanugovorne naravi.

2. PODRUČJE PRIMJENE RATIONE MATERIAE

2.1. Uvodno

Prema tekstu citiranoga st. 1. čl. 10. ZOO-a sudionik u obveznom odnosu dužan je postupati s pažnjom koja se zahtijeva u *odgovarajućoj vrsti obveznih odnosa*. Promatrajući ZOO, vrste obveza bile bi novčane obveze, alternativne obveze, fakultativne obveze i fakultativne tražbine, djeljive obveze, solidarne obveze i nedjeljive obveze, a one se kao vrste obveza spominju i u dijelu literature.⁸ Obveze, odnosno obvezni odnosi, mogu se podijeliti i na vrste i prema izvorima prava koji se na njih primjenjuju (na potrošačke, trgovačke i druge ugovorne odnose, koji se nadalje mogu podijeliti na građanskopravne ugovore te upravne ugovore)⁹ i prema pravnoj osnovi nastanka (na odnose nastale temeljem pravnog posla i odnose nastale temeljem zakona, tj. na ugovorne i izvanugovorne obvezne odnose).¹⁰ Pravni praktičari ih dijele i na pozitivne i negativne, jednostavne i sastavljene, osobne i neosobne, trenutne i trajne, novčane i nenovčane.¹¹ Stoga je pitanje je li ZOO nalogom za postupanjem s određenom pažnjom u *odgovarajućoj vrsti obveznih odnosa* taj nalog ograničio na jednu ili više tako određenih vrsta obveznih odnosa.

Sudionici obveznih odnosa dužni su *postupati s pažnjom koja se* (zahtijeva – op. a.) *u pravnom prometu*. Pravni promet obavlja se putem pravnih poslova, pa bi se, na prvi pogled, moglo zaključiti da se zahtjev za dužnom pažnjom odnosi samo na strane u pravnim poslovima, a ne na strane u tzv. izvanugovornim obveznim odnosima. No to ne bi imalo smisla iz više razloga. Opće odredbe ZOO-a primjenjuju se ne samo na ugovorne odnose, već i na one izvanugovorne naravi. Pojam dužne pažnje izravno je povezan s odgovornošću za štetu, jer je nepažnja (*culpa*) jedna od dviju vrsta krivnje koja se zahtijeva kod subjektivne odgovornosti za štetu,¹² a opća pravila o odgovornosti za štetu su pravila o izvanugovornoj odgovornosti za štetu.¹³ Nepažnja u obveznom pravu u pravilu se određuje prema objektivnom kriteriju, što znači da se ponašanje štetnika uspoređuje s ponašanjem zamišljene (apstraktne) osobe¹⁴ i to u dvije različite varijante. Kod obične nepažnje štetnik se nije ponašao

8 Mladen Pavlović, *Značaj vrste obveza u obveznopravnom odnosu*, *Portal IUS Info*, pristup 1. veljače 2023., <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/znacaj-vrste-obveza-u-obveznopravnom-odnosu>; Petar Klarić i Martin Vedriš, *Građansko pravo* (Zagreb: Narodne novine, 2014.), 383 *et seq.*, s tim što oni ovaj popis nadopunjavaju potpunim i nepotpunim obvezama.

9 Zvonimir Slakoper et. al., *Obvezno pravo – opći dio s uvodom u privatno pravo* (Zagreb: Novi informator i Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2022.), 493.

10 Slakoper et. al., *Obvezno pravo – opći dio s uvodom u privatno pravo*, 194. *et seq.*

11 Branka Ćiraković, *Vrste i učinci obveza*, *Priručnik za polaznike/ice* (Zagreb: Pravosudna akademija, 2016.), 6-7.

12 Odredba čl. 1049. ZOO-a glasi: *Krivnja postoji kad je štetnik prouzročio štetu namjerno ili nepažnjom.*

13 Pravila o izvanugovornoj odgovornosti za štetu imaju karakter općih pravila o odgovornosti za štetu te se primjenjuju i kod ostalih vrsta odgovornosti (ugovorne i predugovorne odgovornosti za štetu). To je izričito propisano za ugovornu odgovornost (čl. 349. ZOO-a), a kod predugovorne odgovornosti proizlazi iz činjenice da kod predugovorne odgovornosti između štetnika i oštećenika nije sklopljen ugovor.

14 Stefan Grundmann, § 276, *Münchener Kommentar zum BGB* (München: C.H. Beck, 2022.),

u skladu sa standardima navedenim u odredbi čl. 10. st. 2. (dobar domaćin, dobar gospodarstvenik, dobar stručnjak), odnosno kod krajnje (grube) nepažnje, štetnik se nije ponašao niti kao prosječan (običan) čovjek.¹⁵

Osobe stupaju u različite vrste obveznih odnosa i bilo bi potpuno neprihvatljivo stati na stajalište da je, primjerice govoreći, gospodarstvenik dužan postupati s pažnjom dobrog gospodarstvenika samo u obveznim odnosima nastalim na temelju pravnog posla, ali ne i zakona ili samo kada je riječ o solidarnim obvezama, ali ne i onima koje nisu solidarne. Dapače, da bi se ovdje radilo o takvom značenju izraza „vrste obveza“ u ZOO-u nema nikakvih naznaka, a posebice se kod pojedinih tako određenih vrsta obveza ne spominje pažnja s kojom su strane dužne postupati.¹⁶ Istodobno je potpuno dosljedno od svake osobe uvijek i neovisno o vrsti obveznog odnosa u koji stupa ili je stupila zahtijevati postupanje s pažnjom na koju je obvezuju njena svojstva, primjerice gospodarstvenika i osobe koja obavlja profesionalnu djelatnost.¹⁷ Kao što primjena načela savjesnosti i poštenja, zabrane zlouporabe prava, zabrane prouzročenja štete i drugih nije ograničena na neku vrstu obveznih odnosa, nego se proteže na sve obvezne odnose, tako se treba protezati i zahtjev za postupanje s odgovarajućom pažnjom.

U dijelu literature navodi se da je pažnja dobrog domaćina, odnosno dobrog gospodarstvenika „pažnja koja se zahtijeva u onim slučajevima gdje je to zakonom određeno“.¹⁸ Nekoliko odredbi ZOO-a izrijekom nalaže postupanje s pažnjom „dobrog gospodarstvenika, odnosno dobrog domaćina“.¹⁹ Ali odredbe ZOO-a u mnogo tipova ugovora ugovornim stranama to ne nalažu, a samo odredba o odgovornosti prijevoznika za putnikovu štetu spominje pažnju dobrog stručnjaka.²⁰ Kada bi se prihvatilo citirano stajalište i primijenilo zaključivanje *a contrario*, proizlazilo bi da strane ugovora za koje dužnost postupanja s određenom pažnjom nije propisana nisu dužne postupati s nekim stupnjem pažnje. Tomu se ne možemo prikloniti, nego držimo da obveza primjene pažnje iz odredbi čl. 10. st. 1. i 2. ZOO-a postoji i kada nije izrijekom određena za pojedini obvezni odnos. Tako će se standard dobrog stručnjaka primijeniti i kada neka norma spominje isključivo pažnju dobrog domaćina i/ili pažnju dobrog gospodarstvenika. Kao i kada je riječ o vrstama obveznih odnosa, primjena zahtjeva za postupanje s odgovarajućom pažnjom ne

rubni brojevi 55-56; Wagner, § 823 BGB, rubni broj 38-39; Alfred Koller, Anton K. Schnyder i Jean Nicolas Druey: *Theo Guhl: Das Schweizerische Obligationenrecht* (Zürich: Schulthess, 2000.), 194.

15 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 598; Slično Rudolf Welsler, Brigitta Zöchling-Jud, *Grundriss des bürgerlichen Rechts, Band II* (Wien: MANZ'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2015.), 388; Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1168/92 od 17. prosinca 1992.

16 Usp. odredbe ZOO-a o vrstama obveza.

17 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 598. suprotno navode da je „u ZOO-u... kriterij postupanja ustanovljen prema vrsti obveznih odnosa“ te da se „za trgovačke ugovore zahtijeva pažnja dobrog gospodarstvenika, a za sve ostale ugovorne odnose dovoljna je pažnja dobrog domaćina“, ali podrobnije ne obrazlažu ova stajališta.

18 Boris Vizner, *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima, knjiga I* (Zagreb, Riječka tiskara, 1978.), 97.

19 Čl. 89., 442., 765. i 1123. ZOO-a.

20 Čl. 696. st. 2. ZOO-a.

može biti ograničena na slučajeve kada je to izrijekom u ZOO-u određeno, kao što ne može biti ni primjena drugih načela, jednako kao i kada je riječ o vrsti obveznog odnosa. Mjesto na kojem se odredbe nalaze, među osnovnim načelima (čitavog) ZOO-a i izostanak ograničenja njenih primjeni u tekstu tih odredbi čvrsto ukazuju na ovaj zaključak.

Iako citirani dio odredbe st. 1. čl. 10. ZOO-a nije ponovljen u st. 2. istoga članka izloženo vrijedi i za osobe koje obavljaju profesionalnu djelatnost, jer bi suprotnom stajalištu nedostajala osnovna pravna logika i bilo bi protivno zahtjevu za jednakom i dosljednom primjenom pravnih normi. Stoga držimo da su sudionici obveznih odnosa dužni postupati s pažnjom koja im je naložena uvijek, neovisno o vrsti obveznog odnosa.²¹

Dužna pažnja, odnosno različiti stupnjevi nepažnje u kombinaciji s namjerom pojavljuje se i kod velikoga broja drugih instituta u ZOO-u, a ne isključivo kod odgovornosti za štetu. U nastavku su prikazane pojedine odredbe, koje propisuju nepažnju kao pravnu činjenicu koja proizvodi određene pravne učinke.

2.2. Sklapanje ugovora

Zahtjev za postupanjem s dužnom pažnjom pojavljuje su u ZOO-u okviru pravila o sklapanju ugovora (općenito i putem općih uvjeta ugovora). Tako je propisano da pisana ponuda obvezuje ponuditelja, iako ju je potpisala neovlaštena osoba ako ponuđenik nije znao niti mogao znati²² da je ponudu potpisala neovlaštena osoba.²³ To znači da će pisana ponuda koju je potpisala neovlaštena osoba obvezivati ponuditelja, ako je ponuđenik postupao s dužnom pažnjom. To znači da nije znao niti je mogao znati da je ponudu potpisala neovlaštena osoba. Isto vrijedi i kod zakašnjele izjave o prihvatu, ako je ponuditelj znao ili mogao znati da je izjava o prihvatu odasлана pravodobno.²⁴ Drugim riječima, ako to nije znao niti je mogao znati, tj. ako mu se ne može prigovoriti znanje, odnosno nepažnja, ugovor će biti sklopljen. Formulacija „mogao znati“ tumači se tako da ona znači običnu nepažnju.²⁵ Osobi koja je mogla znati za neku pravnu činjenicu,²⁶ a svejedno se ponašala na

21 O nekim posebnostima koje se odnose na potrošačke ugovore v. *infra* 5.4. Pažnja dobrog stručnjaka.

22 U velikom broju pravnih pravila koriste se sintagme „nije znao niti mogao znati“, odnosno „nije znao niti morao znati“. Za institut dužne pažnje relevantni su dijelovi tih formulacija koje se odnose na posljedice postupanja kada netko nije mogao, odnosno morao znati za neku činjenicu. Naime, oni su relevantni za prosuđivanje je li netko postupao nepažljivo (postupanje koje nije u skladu sa zahtjevom dužne pažnje). S druge strane, ako je netko nešto znao, pa je bez obzira na to postupao na određeni način, to nije nepažljivo postupanje, nego postupanje sa sviješću. S obzirom na to da je tema ovoga rada dužna pažnja i s njom povezana nepažnja ovdje se ne bavimo dijelovima zakonskih odredbi koje se odnose na znanje (svjesno postupanje), niti analiziramo povezanost između svjesnog postupanja i namjere. Dijelove odredbi koje spominju znanje (svijest) navodimo isključivo zbog razloga potpunosti.

23 Čl. 260. st. 1. ZOO-a.

24 Čl. 266. st. 2. ZOO-a.

25 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 174.

26 Ta pravna činjenica može biti šteta, ali i pravna činjenica, kao što je to činjenica da je ponudu

određeni način, može se prigovoriti da nije postupala kao pažljiv čovjek (odnosno kao pažljiv gospodarstvenik ili pažljiv stručnjak), što znači da je postupala s običnom nepažnjom. Postoji još jedna varijanta, a to je kada netko nije znao za neku činjenicu, ali je „morao znati“ za nju. To ima značenje krajnje nepažnje.²⁷ Osoba koja je morala znati za neku pravnu činjenicu, a svejedno ju nije uzela u obzir te je dopustila njezino nastupanje postupa s krajnjom nepažnjom. Primjer za to je i pravilo o primjeni općih uvjeta ugovora. Naime, za primjenu općih uvjeta ugovora zahtijeva se, između ostalog, da su bili poznati ili morali biti poznati u vrijeme sklapanja ugovora.²⁸ Ako suugovaratelj sastavljača općih uvjeta nije znao za postojanje i sadržaj općih uvjeta, ali je to morao znati, tada oni postaju dijelom ugovora.

Dužna pažnja relevantna je i kod većega broja pravila o zastupanju. Kod prekoračenja granica ovlasti za zastupanje, zastupani je obvezan samo ako odobri prekoračenje. No, ako druga strana nije znala niti morala znati za prekoračenje, može odmah nakon saznanja za prekoračenje, ne čekajući da se zastupani očituje, izjaviti da se ne smatra vezana ugovorom.²⁹ Druga strana ima pravo zahtijevati i naknadu štetu, ako nije znala niti morala znati za prekoračenje ovlaštenja, pri čemu joj solidarno odgovaraju zastupnik i zastupani.³⁰ Slično pravilo postoji i kod odgovornosti za štetu osobe koja uopće nije bila ovlaštena za zastupanje zastupnika, jedino što u tom slučaju ne postoji solidarna odgovornost sa zastupanim.³¹

Institut ugovornoga zastupanja također se oslanja na dužnu pažnju. Opoziv i sužavanje punomoći nema učinak prema trećoj osobi koja je sklopila posao s punomoćnikom, a nije znala niti je morala znati da je punomoć opozvana ili sužena.³²

Znanje ili dužna pažnja kriterij je i kod pojedinih ugovora uređenih u općem dijelu ZOO-a. Kod promjene dužnika propisano je da ako je u vrijeme vjerovnikova pristanka na ugovor o preuzimanju duga preuzimatelj bio prezadužen, a vjerovnik to nije znao niti je morao znati, prijašnji dužnik ne oslobađa se obveze, a ugovor o preuzimanju duga ima učinak ugovora o pristupanju dugu.³³

Kod instituta asignacije znanje, dužna pažnja upućenika mjerodavna je za primjenu pravila o opozivu ovlaštenja danog upućeniku za otvaranje stečaja nad imovinom uputitelja te povlači po samom zakonu opoziv upute, osim ako je upućenik prihvatio uputu prije otvaranja stečaja i ako u trenutku prihvaćanja nije znao niti je morao znati za stečaj.³⁴

potpisala neovlaštena osoba itd.
27 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 174.
28 Čl. 295. st. 5. ZOO-a.
29 Čl. 311. st. 4. ZOO-a.
30 Čl. 311. st. 5. ZOO-a.
31 Čl. 312. st. 4. ZOO-a.
32 Čl. 317. st. 1. ZOO-a.
33 Čl. 98. st. 2. ZOO-a.
34 Čl. 141. st. 3. ZOO-a.

2.3. *Pretpostavke valjanosti ugovora*

Institut dužne pažnje ugrađen je i u pojedine odredbe ZOO-a koje uređuju nevaljanost ugovora. Da bi ugovor bio ništetan zbog nedopuštene pobude u pravilu se zahtijeva da je drugi ugovaratelj znao ili morao znati što bi bitno utjecalo na odluku jednog ugovaratelja da sklopi ugovor.³⁵ Ako je riječ o prijevari koju je učinila treća osoba, a ne suugovaratelj prevarene strane, prijevara utječe na valjanost ugovora ako je druga ugovorna strana u vrijeme sklapanja ugovora znala ili morala znati za prijevaru.³⁶ U tom slučaju ugovor će biti pobojan. Prekomjerno oštećenje, koje predstavlja razlog poboynosti također se oslanja na koncept dužne pažnje, jer je jedna od pretpostavki za pobijanje da oštećeni nije znao niti je morao znati za pravu vrijednost činidbe.³⁷

I dužna pažnja igra svoju ulogu kod odgovornosti za štetu u vezi s pobojnošću i ništetnošću ugovora. Ugovaratelj koji je kriv za sklapanje ništetnog ugovora odgovoran je svojem suugovaratelju za štetu koju trpi zbog ništetnosti ako ovaj nije znao niti je prema okolnostima morao znati za postojanje uzroka ništetnosti.³⁸ Ugovaratelj na čijoj je strani uzrok poboynosti odgovoran je svojem suugovaratelju za štetu koju trpi zbog poništaja ugovora ako ovaj nije znao ni morao znati za postojanje uzroka poboynosti ugovora.³⁹

Iako kod Paulijanskih tužbi nije riječ o nevaljanosti pravnog posla i ovdje je dužna pažnja pretpostavka za pobijanje pravne radnje dužnika poduzete na štetu vjerovnika. Naime, za pobijanje naplatnih raspolaganja zahtijeva se da su dužnik i protivnik pobijanja znali ili mogli znati da se pravnom radnjom šteti vjerovnicima.⁴⁰

2.4. *Dužna pažnja kod povrede ugovora i promijenjenih okolnosti*

2.4.1. *Predvidivost i dužna pažnja*

Zahtjev za postupanje s dužnom pažnjom u ZOO-u nije uvijek formuliran s pomoću sintagme morao ili mogao znati. Predvidivost koja je pretpostavka za primjenu većega broja pravila ZOO-a također je povezana s dužnom pažnjom.⁴¹ Predvidivost nekih događaja, između ostalog ovisi o određenim znanjima i iskustvu koji povećavaju predvidivost tih događaja i s tim što konkretne osobe mogu ili moraju

35 Pobude za sklapanje ugovora čl. 273. st. 2. ZOO-a. Kod besplatnih pravnih poslova ugovor će zbog nedopuštene pobude biti ništetan neovisno o tome je li druga ugovorna strana znala ili morala znati za nedopuštenu pobudu prve strane (čl. 273. st. 3. ZOO-a).

36 Čl. 284. st. 3. ZOO-a. I u tom slučaju znanje i dužna pažnja druge strane irelevantni su kod besplatnih pravnih poslova (čl. 284. st. 4. ZOO-a).

37 Čl. 375. st. 1. ZOO-a.

38 Čl. 323. st. 2. ZOO-a.

39 Čl. 332. st. 2. ZOO-a.

40 Čl. 67. st. 1. ZOO-a.

41 O predvidivosti u poredbenom pravu v. Franco Ferrari, „Comparative Ruminations on the Foreseeability of Damages in Contract Law“, *Louisiana Law Review* 53, br. 4 (1993): 1257-1269.

znati ono što mogu ili moraju znati hipotetske osobe istih svojstava otežava pravni položaj konkretnih osoba.

U slučaju povrede ugovora⁴² ugovorna strana ne odgovara za štetu drugoj strani ako je povrijedila ugovor zbog vanjskih, izvanrednih i nepredvidivih okolnosti nastalih poslije sklapanja ugovora koje nije mogla spriječiti, otkloniti ili izbjeći.⁴³ Ovo pravilo ne ukazuje na način kako odrediti jesu li okolnosti zbog kojih je povrijedila ugovor bile nepredvidive, a može se stati na stajalište da je riječ o nepredvidivosti upravo za tu osobu ili o nepredvidivosti prema objektivnom kriteriju. Kako je obveza postupanja s dužnom pažnjom jedno od osnovnih načela ZOO-a, budući da samo u jednom izriječkom predviđenom slučaju u ZOO-u, nema te obveze,⁴⁴ te budući da se ta obveza odnosi na sve sudionike obveznih odnosa koji ispunjavaju obveze, treba primijeniti objektivni kriterij. Znači da bi odgovornost strane koja je povrijedila ugovor bila isključena ako je događaj zbog kojeg ga je povrijedila bio nepredvidiv uz poštovanje obveze na dužnu pažnju, odnosno da bi bila oslobođena odgovornosti ako je događaj bio nepredvidiv za drugu osobu istih svojstava koja postupala sa zahtijevanom pažnjom. Dosljedno tomu, ako je događaj za ugovornu stranu bio nepredvidiv zato što nije postupala sa zahtijevanom pažnjom, odnosno ako je bio predvidiv za drugu osobu istih svojstava, ugovorna strana treba odgovarati za štetu.

Isto vrijedi i za pravilo koje predviđa kada viša sila dovodi do oslobođenja od obveze: „Kada je ispunjenje obveze jedne strane u dvostranoobveznom ugovoru postalo nemoguće zbog izvanrednih vanjskih događaja nastalih nakon sklapanja ugovora, a prije dospelosti obveze, a koji se u vrijeme sklapanja ugovora nisu mogli predvidjeti, niti je ih je ugovorna strana mogla spriječiti, izbjeći ili otkloniti te za koje nije odgovorna ni jedna ni druga strana, gasi se i obveza druge strane, a ako je ova nešto ispunila od svoje obveze, može zahtijevati vraćanje po pravilima o vraćanju stečenog bez osnove“.⁴⁵

Izloženo se posebno odnosi na stručnjake ili profesionalce. Oni su dužni postupati s povećanom pažnjom i u skladu s pravilima struke i običajima, pretpostavka čega je njihovo poznavanje. Obje dužnosti, a posebno zahtjev za većim znanjem koji proizlazi iz pojma stručnjaka ili profesionalca i zahtjev za postupanjem prema pravilima struke i običajima, koji podrazumijeva zahtjev za njihovim znanjem, znače da postoji više događaja koji su za njih predvidivi, a za „domaćine“ i gospodarstvenike nisu. Osim što zbog svega toga mogu predvidjeti više događaja zbog kojih su povrijedili ugovor i dosljedno tome, mogu i događaje ili povredu ugovora spriječiti, izbjeći ili otkloniti. Jednostavno govoreći, obuhvat onoga što je za dobre stručnjake nepredvidivo, a s tim i nemoguće spriječiti, otkloniti ili izbjeći ili spriječiti, otkloniti ili izbjeći povredu ugovora, bitno je manji od obuhvata onoga što

42 Pod povredom ugovora mogu se podrazumijevati dužničko zakašnjenje, neispunjenje, vjerovničko zakašnjenje, ispunjenje s nedostacima i neispunjenje dužnosti obavješćivanja kada je propisana. U svim tim slučajevima primjenjuju se ista pravila o odgovornosti za štetu, tj. čl. 342. – 349. ZOO-a. Tako Slakoper et al., *Obvezno pravo – opći dio s uvodom u privatno pravo*, 676-677.

43 Čl. 343. ZOO-a.

44 Ostavoprimalac je bez naknade dužan čuvati stvar kao svoju vlastitu prema čl. 727. st. 1. ZOO-a.

45 Čl. 373. st. 1. ZOO-a.

je nepredvidivo (i sve drugo navedeno) za dobre domaćine i dobre gospodarstvenike. Utoliko je manja mogućnost da budu oslobođeni odgovornosti za štetu na temelju čl. 343. ZOO-a.

Iz istih razloga obujam štete za koju se odgovara kod ugovorne odgovornosti za štetu može biti veći od obujma naknade štete u usporedbi s ostalim pravnim subjektima koji nisu stručnjaci. Osim ako je povreda ugovora bila namjerna ili posljedica grube nepažnje, druga strana ima pravo na naknadu samo predvidive štete.⁴⁶ Kao što ispunjenje zahtjeva za povećanom pažnjom i primjenom pravila struke i običaja dovodi do veće predvidivosti događaja zbog kojih bi ugovor bio povrijeđen, tako dovodi i do veće predvidivosti ukupne štete koja bi nastala povredom ugovora za stručnjake, a manje za „domaćine“ i gospodarstvenike.

Također je veća mogućnost da odgovaraju za svu štetu, a ne samo predvidivu. Budući da moraju poznavati i primjenjivati pravila struke i običaje i biti pažljiviji veća je mogućnost da se stručnjakova, odnosno, povreda ugovora profesionalca, ocjeni kao posljedica grube nepažnje, nego da se tako ocijeni „domaćinova“ ili gospodarstvenikova povreda ugovora.⁴⁷

2.4.2. Promijenjene okolnosti

Nepredvidivost događaja zbog kojih ispunjenje obveze za jednu ugovornu stranu postaje pretjerano otežano ili bi joj nanijelo pretjerano veliki gubitak jedna je od pretpostavki postojanja prava te strane da zahtijeva izmjenju ili raskid ugovora kod instituta promijenjenih okolnosti.⁴⁸ Stoga i ovdje *mutatis mutandis* vrijedi izloženo o odgovornosti za štetu zbog povrede ugovora. Pritom je nužno dodati da izmjenju ili raskid ugovora ne može zahtijevati strana koja je bila *dužna* (op. a.) u vrijeme sklapanja ugovora uzeti u obzir te okolnosti ili ih je mogla izbjeći ili savladati.⁴⁹ To znači da je dužna pažnja jedna od pretpostavki za nastanak prava na izmjenju ili raskid ugovora zbog promijenjenih okolnosti.

2.5. Ispunjenje ugovornih obveza kada su se promijenile materijalne prilike jedne ugovorne strane

Ako je ugovoreno da prvo jedna strana ispuni svoju obvezu, pa se nakon sklapanja ugovora materijalne prilike druge strane pogoršaju u toj mjeri da je neizvjesno hoće li ona moći ispuniti svoju obvezu, ili ako ta neizvjesnost proizlazi iz drugih ozbiljnih razloga, strana koja se obvezala da prva ispuni svoju obvezu može

46 Odredba čl. 346. st. 1. ZOO-a glasi: *Vjerovnik ima pravo na naknadu obične štete i izmakle koristi te pravičnu naknadu neimovinske štete, koje je dužnik u vrijeme sklapanja ugovora morao predvidjeti kao moguće posljedice povrede ugovora, a s obzirom na činjenice koje su mu tada bile poznate ili morale biti poznate.*

47 Odredba čl. 346. st. 2. ZOO-a glasi: *U slučaju prijave ili namjernog neispunjenja te neispunjenja zbog krajnje nepažnje vjerovnik ima pravo zahtijevati od dužnika naknadu cjelokupne štete koja je nastala zbog povrede ugovora, bez obzira na to što dužnik nije znao za posebne okolnosti zbog kojih su one nastale.*

48 Čl. 369. st. 1. ZOO-a.

49 Čl. 369. st. 2. ZOO-a.

odgoditi njezino ispunjenje, dok druga strana ne ispuni svoju obvezu ili dok ne dade dovoljno osiguranje da će je ispuniti.⁵⁰ U tom pravilu dužna pažnja nije relevantna. No, pravilo koje se nadovezuje na njega propisuje dužnu pažnju kao pretpostavku za njegovu primjenu. Kada su materijalne prilike druge strane bile jednako teške još prije sklapanja ugovora, ako njezin suugovaratelj to nije znao niti je morao znati, prva je strana ovlaštena odgoditi ispunjenje svoje obveze.⁵¹

2.6. Dužna pažnja kod odgovornosti za materijalne i pravne nedostatke

Pretpostavka znanje i nepažnje javlja se u velikom broju pravila u vezi s nedostatkom ispunjenja ugovorne obveze. Prodavatelj ne odgovara za nedostatke ako su u trenutku sklapanja ugovora bili poznati kupcu ili *mu nisu mogli ostati nepoznati*.^{52, 53} Isto je pravilo predviđeno i kod ugovora o zakupu, gdje je propisano da zakupodavac ne odgovara za nedostatke zakupljene stvari koji su u trenutku sklapanja ugovora bili poznati zakupniku ili *mu nisu mogli ostati nepoznati*⁵⁴ te kod ugovora o najmu. Ni najmodavac neće odgovarati za nedostatke koji su u trenutku sklapanja ugovora bili poznati najmoprimcu ili *mu nisu mogli ostati nepoznati*.^{55, 56}

U slučaju nedostataka ispunjenja „kupac ne gubi pravo da se pozove na neki nedostatak... ako je taj nedostatak bio poznat prodavatelju ili mu nije mogao ostati nepoznat“.⁵⁷ Pravo pozvati se na nedostatak ne gube samo kupci nego i stjecatelji iz drugih naplatnih ugovora, ako kod pojedinog tipa ugovora nije drukčije propisano.⁵⁸ Pod tom su pretpostavkom svi prenositelji dobara na temelju naplatnih ugovora, koji obavljaju profesionalnu djelatnost, u težem pravnom položaju. Zahtjev za poznavanjem i primjenom pravila struke i običaja znači povećanu mogućnost da im nedostatak bude poznat ili ne može biti nepoznat.

Materijalni nedostaci mogu proizaći iz činjenice da objekt ugovora nema svojstva predviđena ugovorom, ali i ako ne odgovara opravdanim očekivanjima kupca. U potonjem slučaju, pri prosudbi postoji li nedostatak uzimaju se u obzir i izjave proizvođača i drugih osoba u prethodnim stadijima transakcija, osim ako prodavatelj, između ostalog, ne dokaže da nije znao niti mogao znati za tu izjavu.⁵⁹

50 Čl. 359. st. 1. ZOO-a.

51 Čl. 359. st. 2. ZOO-a.

52 Pravila o materijalnim i pravnim nedostacima kod ugovora o kupoprodaji imaju karakter općih pravila o materijalnim i pravnim nedostacima (čl. 357. st. 3. ZOO-a).

53 Čl. 402. st. 1. ZOO-a. Prema odredbi čl. 402. st. 2. ZOO-a smatra se da nisu mogli ostati nepoznati kupcu oni nedostaci koje bi brižljiva osoba s prosječnim znanjem i iskustvom osobe istog zanimanja i struke kao kupac mogla lako opaziti pri uobičajenom pregledu stvari.

54 Čl. 526. st. 1. ZOO-a.

55 Čl. 557. st. 2. ZOO-a.

56 Ta su dva pravila, kod ugovora o zakupu i najmu, nepotrebna jer isto proizlazi iz općeg pravila.

57 Čl. 407. ZOO-a. Ova se odredba nalazi u dijelu koji se odnosi na materijalne nedostatke, ali je treba primijeniti i u slučaju pravnih nedostataka.

58 Prema čl. 357. st. 3. ZOO-a odredbe o odgovornosti prodavatelja za nedostatke primjenjuju se na prenositelje iz svih naplatnih ugovora, ako za pojedine ugovore nije drukčije propisano.

59 Čl. 401. st. 3. ZOO-a.

To znači da se i u ovom slučaju ponašanje stjecatelja prosuđuje s obzirom na odgovarajući standard pažnje.

Posebna pravila o nedostacima kod pojedinih ugovora također koriste znanje i dužnu pažnju kao pretpostavku za primjenu tih pravila. U okviru ugovora o zajmu propisano je da se za štetu zbog nedostataka pozajmljenih stvari odgovara, ako je zajam beskamatan samo ako su nedostaci stvari bili poznati zajmodavcu ili mu nisu mogli ostati nepoznati, a on o njima nije obavijestio zajmoprimca.⁶⁰

Postoji i posebno pravilo kod kupoprodaje tuđe stvari, prema kojem takav ugovor obvezuje ugovaratelje, ali ako kupac koji nije znao niti morao znati da je stvar tuđa može kada se zbog toga ne može ostvariti svrha ugovora, raskinuti ugovor i zahtijevati naknadu štete.⁶¹ Otudjenjem iznajmljene stvari prije predaje najmoprimcu stjecatelj stupa u prava i obveze najmodavca ako je u trenutku sklapanja ugovora o otudjenju znao ili iz okolnosti morao znati za postojanje ugovora o najmu.⁶² Ako nije znao ili morao znati za postojanje ugovora o najmu nije dužan predati stvar najmoprimcu.⁶³

Izvođač je dužan upozoriti naručitelja na nedostatke u njegovu nalogu te na druge okolnosti za koje je znao ili je morao znati, koje mogu biti bitne za naručeno djelo ili za njegovo izvršenje na vrijeme, inače će odgovarati za štetu.⁶⁴

Kad je riječ o pojedinim tipovima ugovora izvođač djela „je dužan upozoriti naručitelja na nedostatke materijala koji mu je naručitelj predao, a koje je primijetio ili je morao primijetiti“⁶⁵ i „u njegovu nalogu te na druge okolnosti za koje je znao ili je morao znati, koje mogu biti značajne za naručeno djelo ili za njegovo izvršenje na vrijeme“,⁶⁶ a u protivnom će odgovarati za štetu. Slično tome „kad nalogoprimac smatra da bi izvršenje naloga po dobivenim uputama bilo od štete za nalogodavca, dužan je skrenuti na to njegovu pozornost i tražiti nove upute“.⁶⁷ Ako to ne učini, a nalogodavac zbog toga pretrpi štetu, odgovara za štetu, iako to nije izričito propisano, jer je riječ o njegovoj ugovornoj obvezi. Nalogoprimci, a posebno komisionari, špediteri⁶⁸ i izvođači, gotovo su uvijek osobe koje obavljaju profesionalnu djelatnost. Stoga izostanak povećane pažnje i znanja i primjene pravila struke i običaja, što se zahtijeva od dobrih stručnjaka, može dovesti do neispunjavanja tih obveza i do odgovornosti za štetu. Iz istih razloga može nastati odgovornost za štetu zbog toga što djelo nije izvedeno prema pravilima struke, što

60 Čl. 503. st. 2. ZOO-a. Kod beskamatnog zajma ne odgovara se za same nedostatke, jer nije riječ o naplatnom ugovoru. Naplatnost je opća pretpostavka odgovornosti za materijalne i pravne nedostatke (čl. 357. st. 1. ZOO-a).

61 Čl. 382. ZOO-a.

62 Čl. 572. st. 1. ZOO-a.

63 Čl. 572. st. 2. ZOO-a.

64 Čl. 596. st. 3. ZOO-a.

65 Čl. 596. st. 1. ZOO-a.

66 Čl. 596. st. 3. ZOO-a.

67 Čl. 765. st. 2. ZOO-a.

68 Na temelju čl. 786. ZOO-a na ugovore o komisiji, a na temelju čl. 851. u vezi s čl. 786. ZOO-a na ugovore o otpremi, primjenjuju se odredbe ZOO-a o ugovoru o nalogu.

je izričita obveza izvođača.⁶⁹ Komisionar odgovara komitentu za štetu ako je prodao robu osobi za čiju je prezaduženost znao ili je mogao znati.⁷⁰ U okviru ugovora o posredovanju posrednik odgovara za štetu koju bi pretrpjela jedna ili druga strana između kojih je posredovao, a koja bi se dogodila zbog toga što je posredovao za poslovno nesposobnu osobu za čiju je nesposobnost znao ili mogao znati.⁷¹

2.7. Ugovor o osiguranju

Zahtjev postupanja s dužnom pažnjom izričito je uređen kod većega broja obveza koje su povezane s ugovorom o osiguranju. Neke od tih obveza pojavljuju se još u predugovornom stadiju, jer je propisano da je ugovaratelj osiguranja dužan osiguratelju prijaviti pri sklapanju ugovora sve okolnosti koje su važne za ocjenu rizika, a koje su mu poznate ili mu nisu mogle ostati nepoznate.⁷² Ta obveza ne prestaje nakon sklapanja ugovora, jer je ugovaratelj osiguranja dužan bez odgađanja obavijestiti osiguratelja o povećanju rizika, ako je rizik povećan nekim njegovim postupkom. Ako se povećanje rizika dogodilo bez njegova sudjelovanja, dužan je obavijestiti ga u roku od 14 dana otkada je za to saznao ili mogao saznati.⁷³

Kriterij pažnje primjenjuje se i u situaciji kada je osiguratelj isplatio naknadu osiguraniku, a na predmetu osiguranja postojalo je založno pravo i druga prava. U tom slučaju osiguratelj ne smije isplatiti naknadu osiguraniku bez suglasnosti nositelja tih prava. Ako osiguratelj nije znao niti je mogao znati za ta prava, isplata izvršena osiguraniku ostaje valjana.⁷⁴

Kada osiguratelj isplati osigurani iznos osobi koja bi na nju imala pravo da ugovaratelj osiguranja nije odredio korisnika, on se oslobađa obveze iz ugovora o osiguranju, ako u trenutku isplate nije znao niti je mogao znati da je korisnik određen oporukom ili nekim drugim aktom koji mu nije dostavljen. Pritom korisnik ima pravo zahtijevati vraćanje od osobe koja je primila osigurani iznos.⁷⁵

2.8. Posebna pravila kod izvanugovornih obveza

Dužna pažnja nije isključivo povezana s krivnjom kod nastanka odnosa odgovornosti za štetu. Pored toga pojavljuje se kod različitih pravila koja uređuju popravlanje štete, ali i ostale izvanugovorne obveze. Tražbina popravljanja štete prouzročene neispravnim proizvodom zastarijeva u roku od tri godine od dana kada je oštećenik saznao ili morao saznati za štetu, neispravnost i osobu proizvođača.⁷⁶

69 Čl. 597. st. 1. ZOO-a. Prema odluci Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske Pž-317/90 od 9. travnja 1991. izvođač djela, koji nije izveo djelo prema ugovoru i pravilima posla, odnosno struke, nema pravo na naknadu.

70 Čl. 788. ZOO-a.

71 Čl. 842. st. 1. ZOO-a.

72 Čl. 931. ZOO-a.

73 Čl. 938. st. 2. ZOO-a.

74 Čl. 962. st. 3. ZOO-a.

75 Čl. 989. st. 1. ZOO-a.

76 Čl. 1080. st. 1. ZOO-a. Prema općem pravilu o početku tijeka zastarnog roka kod izvanugovorne odgovornosti za štetu zahtijeva se da oštećenik zaista dozna za štetu i štetnika (čl. 230. st. 1.

U jednom specifičnom slučaju odgovornosti za neimovinsku štetu, koja se manifestira tako da štetnik oštećeniku povrijedi čast, iznosi ili prenosi neistinite navode o njegovoj prošlosti, znanju, sposobnosti ili čemu drugome, štetnik će biti dužan popraviti štetu, ako zna ili bi morao znati da su neistiniti, i time mu prouzroči imovinsku štetu.⁷⁷

Pitanje je li određena osoba postupala s dužnom pažnjom pojavljuje se i kod posloводства bez naloga. Tko se prihvati tuđega posla usprkos zabrani gospodara posla, a za zabranu je znao ili morao znati, nema prava koja pripadaju poslovođi bez naloga.⁷⁸ Ono se pojavljuje i kod javnog obećanja nagrade u sklopu pravila o opozivu obećanja, prema kojem se obećanje može opozvati onako kako je učinjeno, a i osobnim priopćenjem. Onaj koji je izvršio radnju, a nije znao niti je morao znati da je obećanje opozvano, ima pravo zahtijevati obećanu nagradu.⁷⁹ I na kraju na postupanje s dužnom pažnjom obavezan je izdavatelj vrijednosnog papira na donositelja. Ako je znao ili morao znati da donositelj nije zakoniti imatelj papira, niti je ovlašten od zakonitog imatelja, dužan je odbiti ispunjenje, inače odgovara za štetu.⁸⁰ Izdavatelj vrijednosnog papira u još je jednom slučaju dužan postupati s odgovarajućim stupanjem pažnje, jer ne može pravovaljano ispuniti svoju obvezu ako mu je to nadležno tijelo zabranilo, ili kada je znao, ili *morao znati* (op. a.) da je pokrenut postupak za amortizaciju ili poništaj vrijednosnog papira.⁸¹ Također, ako je imatelj vrijednosnog papira primajući papir od svojeg prednika, znao ili morao znati da mu ovaj predaje vrijednosni papir, da bi izbjegao prigovor koji izdavatelj ima prema njemu, izdavatelj može istaknuti taj prigovor i prema imatelju papira.⁸²

3. PODRUČJE PRIMJENE RATIONE TEMPORE

Iz st. 1. i 2. čl. 10. ZOO-a proizlazi da dužnost postupanja s određenom pažnjom postoji „u ispunjavanju... obveze“. To bi značilo da su osobe dužne postupati s određenom pažnjom tek nakon što su obvezni pravni odnos i njihova obveza nastali. Istodobno, već pri sklapanju ugovora o djelu „izvođač je dužan upozoriti naručitelja na nedostatke materijala koji mu je naručitelj predao, a koje je primijetio ili je morao primijetiti, inače će odgovarati za štetu“,⁸³ a i općenito „je dužan upozoriti naručitelja na nedostatke u njegovu nalogu te na druge okolnosti za koje je znao ili je morao znati, koje mogu biti značajne za naručeno djelo ili za njegovo izvršenje na vrijeme, inače će odgovarati za štetu“.⁸⁴

ZOO-a). U tom slučaju nije dostatno da je oštećenik za to tek mogao ili morao doznati.

77 Čl. 1098. st. 1. ZOO-a.

78 Čl. 1127. st. 1. ZOO-a.

79 Čl. 1131. ZOO-a.

80 Čl. 1155. st. 1. ZOO-a.

81 Čl. 1155. st. 2. ZOO-a.

82 Čl. 1157. st. 3. ZOO-a.

83 Čl. 596. st. 1. ZOO-a.

84 Čl. 596. st. 3. ZOO-a.

Već pri sklapanju ugovora o nalogu, što se proteže i na sklapanje ugovora o komisiji i ugovora o špediciji⁸⁵ „kad nalagoprimac smatra da bi izvršenje naloga po dobivenim uputama bilo od štete za nalagodavca, dužan je skrenuti na to njegovu pozornost i tražiti nove upute“.⁸⁶

Upozoriti drugu osobu, odnosno skrenuti pažnju drugoj osobi, može samo osoba koja je uočila činjenicu o kojoj upozorava, odnosno na koju skreće pažnju drugoj osobi, a za uočavanje te činjenice nužna je određena pažnja. Polazeći od stajališta da obveze upozoravanja, odnosno skretanja pažnje, nastaju i prije trenutka sklapanja ugovora o djelu, odnosno ugovora o nalogu, ugovora o komisiji i ugovora o špediciji,⁸⁷ držimo da osobe nisu uvijek dužne postupati s pažnjom tek nakon nastanka obveznog odnosa, nego da su dužne tako postupati i pri njegovu zasnivanju.

Držimo da onima koji pregovaraju o sklapanju ugovora nije dostatno zabraniti *sui generis* nemoralno ponašanje nalaganjem da se već upuštanjem u pregovore pridržavaju načela savjesnosti i poštenja, nego da je također potrebno uzeti kako su dužni postupati s odgovarajućom pažnjom. Razlog tomu je što se zahtjevom za postupanjem s odgovarajućom pažnjom štite drugi sudionici u obveznom odnosu. To proizlazi iz okolnosti što postupanje bez zahtijevane pažnje istodobno dovodi do pogoršanja pravnog položaja osobe koja je tako postupala i poboljšanja pravnog položaja druge strane.⁸⁸

4. PODRUČJE PRIMJENE RATIONE PERSONAE

Iz dijela teksta st. 1. i 2. čl. 10. ZOO-a koji pažnju nalaže sudionicima obveznih odnosa „u ispunjavanju obveze“ proizlazi da su sa zahtijevanom pažnjom obvezne postupati osobe koje su u obveznopravnom odnosu dužnici. To, dakako, ne znači da je riječ o osobama koje imaju samo svojstvo dužnika, nego je riječ o svim osobama u obveznopravnom odnosu kada postupaju u svojstvu dužnika, iako istodobno mogu biti i vjerovnici. Iako je za izvanugovorne odnose odgovornosti za štetu karakteristično da između štetnika i oštećenika prethodno ne postoji pravni odnos, s iznimkom načela zabrane prouzročenja štete (pasivna univerzalna obveza),⁸⁹ standardi pažnje u vezi s „ispunjenjem obveza“ ipak se primjenjuju u izvanugovornim odnosima. Naime, sam ZOO ih povezuje s izvanugovornim odnosima, jer standardi pažnje služe za utvrđivanje je li štetnik postupao s pažnjom koja se u prometu zahtjeva, u vezi s pitanjem je li štetnik kriv za nastalu štetu.⁹⁰ Stoga se odredbe čl. 10. st. 1. i 2. ZOO-a primjenjuju i u ugovornim i u izvanugovornim odnosima.

85 Na temelju čl. 786. ZOO-a na ugovore o komisiji, a na temelju čl. 851. u vezi s čl. 786. ZOO-a na ugovore o otpremi, primjenjuju se odredbe ZOO-a o ugovoru o nalogu.

86 Čl. 765. st. 2. ZOO-a.

87 Tako i Vilim Gorenc, ur., *Komentar Zakona o obveznim odnosima* (Zagreb: Narodne novine, 2014.), 1172-1173.

88 Zvonimir Slakoper, „Zaštita savjesnosti i pozornosti – načelo obveznog prava“, *Informator*, br. 6517 (2018): 2-4.

89 Čl. 8. ZOO-a.

90 Prema odredbi čl. 1045. st. 2. ZOO-a predmnijeva se obična nepažnja.

Dvije odredbe koje analiziramo imenuju pažnju s kojom su neke osobe dužne postupati, ali ne imenuju osobe na koje se odnosi dužnost postupanja s određenom pažnjom. Iz naloga za postupanjem s pažnjom dobrog domaćina, dobrog gospodarstvenika i dobrog stručnjaka proizlazilo bi da su s prvom dužni postupati „domaćini“, s drugom „gospodarstvenici“, a s trećom „stručnjaci“. Tko su „domaćini“ i „gospodarstvenici“ te odredbe ne naznačuju, a „stručnjake“ opisuju kao osobe koje obavljaju „profesionalnu djelatnost“.

Glede pojma „domaćina“ iz korištene literature jedinstveno i jasno proizlazi na koga se on odnosi. Dio literature polazi od razlikovanja trgovačkih i drugih ugovora te navodi da „za sve ostale ugovorne odnose dovoljna je pažnja dobrog domaćina“.⁹¹ To bi značilo da su domaćini sve osobe osim trgovaca, a tako navodi i dio literature, ali s protezanjem na sve obvezne odnose, a ne samo ugovorne.⁹² Iznimno se govori i o pravnom prometu bez ograničavanja na obvezne odnose.⁹³ Iz toga i iz stajališta da iz zahtjeva za ravnopravnošću, moralnošću i poštovanjem dobara druge osobe, izraženom u čl. 3., 4., 5., 6. i 8. ZOO-a, za svakoga proizlazi zahtjev da u svakom postupanju primjenjuje određenu pažnju, smatramo da se „domaćin“ odnosi na svaku osobu i da su sve osobe dužne postupati s pažnjom dobrog domaćina. Okolnost što su neke osobe dužne postupati s drugom vrstom pažnjom (gospodarstvenici) ili/i povećanom pažnjom (stručnjaci) smatramo da ne može isključiti zahtjev da postupaju i s onom pažnjom s kojom su dužni postupati i svi drugi. Jednostavno govoreći, držimo da načelo ravnopravnosti zahtijeva protezanje zahtjeva za postupanjem s pažnjom dobrog domaćina na sve osobe koje nemaju svojstva uz koje čl. 10. st. 1. i 2. ZOO-a vežu zahtjev za drugim standardom pažnje, tj. za pažnjom dobrog gospodarstvenika i dobrog stručnjaka.

Područje primjene *ratione personae* povezano je s dijelom odredbe čl. 10. st. 1. ZOO-a „u odgovarajućoj vrsti obveznih odnosa“, jer barem na načelnoj razini standardi pažnje ovise o tome je li osoba čije se ponašanje procjenjuje domaćin, gospodarstvenik ili stručnjak.

Pitanje isključuje li svojstvo gospodarstvenika i stručnjaka obvezu postupanja s pažnjom dobrog domaćina odvojeno je i prikazano niže.

Pojam gospodarstvenik kao takav ne može se pronaći ni u Zakonu o obrtu⁹⁴ ni u Zakonu o trgovačkim društvima⁹⁵ (u daljem tekstu: ZTD). Umjesto toga sve osobe koje samostalno trajno obavljaju gospodarsku djelatnost radi ostvarivanja dobiti ZTD

91 Klarić i Vedriš, *Građansko pravo*, 598; slično Mladen Pavlović, „Dužno ponašanje sudionika u ispunjavanju obveza“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu* 51, br. 3 (2014): 587.

92 Vizner, *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima, knjiga I*, 97. i Gorenc, ur., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, 23. Slično Pavlović, *Dužno ponašanje sudionika u ispunjavanju obveza*, 588.

93 „Pojam je preuzet iz rimskog prava, gdje se koristio izraz *dobar otac obitelji (bonus pater familias)*, a označava apstraktno mjerilo za određivanje stupnja pažnje s kojom se treba postupiti u pravnom predmetu“. *Hrvatska enciklopedija*, pristup 1. veljače 2023., <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=15637>.

94 Zakon o obrtu, Narodne novine, br. 143/13., 127/19., 41/20.

95 Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine, br. 111/93., 34/99., 121/99., 52/00., 118/03., 107/07., 146/08., 137/09., 111/12., 125/11., 68/13., 110/15., 40/19., 34/22., 114/22., 18/23.

naziva trgovcima.⁹⁶ Stoga smatramo da se pojmovi gospodarstvenika i trgovca mogu uzeti kao istoznačnice, barem u kontekstu primjene odredbe čl. 10. ZOO-a,⁹⁷ odnosno da su gospodarstvenici sve osobe koje ZTD opisuje izrazom trgovci. Budući da su trgovačka društva izrijeком trgovci,⁹⁸ uvijek su dužna postupati s pažnjom dobroga gospodarstvenika. Izrijeком nisu trgovci individualni poljodjelci i osobe koje se bave slobodnim zanimanjima uređenim posebnim propisima, za koje to nije tim propisima određeno, što se primjerice odnosi na odvjetnike, javne bilježnike, revizore, liječnike, ljekarnike, zubare, medicinske sestre, psihologe i arhitekte.⁹⁹ Ali oni nisu trgovci u smislu ZTD-a,¹⁰⁰ a ovdje je riječ o shvaćanju pojma gospodarstvenik ili trgovac u smislu ZOO-a, što znači imajući u vidu i poštujući njegova već spomenuta načela iz čl. 3., 4., 5., 6. i 8. ZOO-a i zahtjev za autonomnim tumačenjem tog pojma prema ZOO-u, koji ne sadrži bliže naznake o tome tko odgovara pojmu trgovca, stručnjaka ni domaćina, nego samo zahtjev za postupanjem s pažnjom „dobrog“ trgovca, stručnjaka, domaćina.

Zbog toga smatramo da svaka osoba koja izgleda, pojavljuje se, postupa i u ukupnosti odgovara pojmu trgovca u smislu čl. 1. st. 1. ZTD-a, tj. gospodarstvenika rječnikom ZOO-a, treba postupati s pažnjom dobroga gospodarstvenika.

Isto vrijedi i ako takva osoba ne ispunjava javno pravne pretpostavke za obavljanje gospodarske djelatnosti. I to ne samo iz navedenih razloga koji proizlaze iz ZOO-a, nego i zato što ni ZOO ni ZTD svojstvo gospodarstvenika, odnosno opći pojam trgovca, ne vežu uz osobe koje ispunjavaju javno pravne pretpostavke za obavljanje gospodarske djelatnosti. Drugim riječima, ni nepostojanje javno pravnih pretpostavki za obavljanje gospodarske djelatnosti, glede osoba koje odgovaraju pojmu trgovca iz čl. 1. st. 2. ZTD-a, ne smije otkloniti zahtjev za postupanjem s pažnjom dobroga gospodarstvenika.

S pažnjom dobroga stručnjaka dužne su postupati osobe koje obavljaju profesionalnu djelatnost. Već ovaj zahtjev upućuje na zaključak da se izrazi „stručnjak“ i „profesionalac“ mogu izjednačiti i rabiti kao istoznačnice. Ako je osoba koja ispunjava obveze „iz svoje profesionalne djelatnosti“ dužna postupati s pažnjom dobroga stručnjaka, ona se može jednako nazivati profesionalcem ili stručnjakom. Na to upućuju i usporedba pojmova profesionalac i stručnjak s jezičnog stajališta i usporedba izvora hrvatskoga i poredbenog prava.

Izraz profesionalac potječe od izraza profesija koja je „zanimanje koje ima, više ili manje specificiran, monopol nad nekim kompleksnim dijelom znanja i praktičnih

96 Čl. 1. st. 1. ZTD-a.

97 Pravna teorija bavila se pitanjem pojma trgovca u kontekstu ZOO-a, a posebno u odnosu na ZTD (Zoran Parać, „Trgovac – tko je i tko bi mogao (trebao) biti“, *Pravo u gospodarstvu* 40, br. 6 (2001): 97-125; Zoran Parać, „Trgovački ugovor, potrošači, *lucrum cessans* (i još ponešto)“, *Pravo u gospodarstvu* 47, br. 3 (2008): 517-535; Antun Bilić, „Trgovac, poduzetnik i trgovački ugovori“, u: *Liber amicorum Zoran Parać*, ur. Siniša Petrović et al. (Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2022.), 147-176.

98 Čl. 2. st. 5. ZTD-a.

99 Ivan Tot, „Zatezne kamate između osoba slobodnih zanimanja“, *Pravo u gospodarstvu* 51, br. 3 (2012): 850.

100 Čl. 1. st. 2. i 3. ZTD-a.

vještina za koje je potrebno dugotrajno školovanje, tzv. visoko obrazovanje, te tako postaje prepoznatljivo u društvu¹⁰¹. Ovaj opis profesije, a time i profesionalaca odgovara pojmu profesionalca u engleskom jeziku. On opisuje osobu koja pripada učenoj struci ili čije zanimanje zahtijeva visoku razinu treninga i stručnosti.¹⁰² Slično izraz „stručnjak” odnosi se na „osobu koja ima visoku razinu znanja ili vještine koji se odnose na određeni predmet ili djelatnost¹⁰³ ili „osobu koja je veoma vješta kad nešto čini ili koja zna mnogo o određenom predmetu¹⁰⁴. Zanimljivo je da *common law* još uvijek ističe dualizam između profesionalne djelatnosti i gospodarske / trgovačke djelatnosti. Pritom se s jedne strane izbjegava definirati pojam profesije, a s druge se ističe kako neke današnje priznate struke (profesije) ne tako davno ne bi ispunjavale kriterije da im se prizna to svojstvo.¹⁰⁵ Prema njemačkim izvorima „stručnjak je osoba s posebnom stručnošću i iskustvom u određenom zvanju¹⁰⁶ ili „fizička osoba koja posjeduje posebnu stručnost i nadprosječnu ekspertizu u jednom području¹⁰⁷. Austrijski OGZ pod pojmom stručnjaka podrazumijeva osobu „koja se javno priznaje kao ured, umjetnost, gospodarstvenik ili obrtnik ili tko bez nužde slobodno preuzima posao čije obavljanje zahtijeva njegovo vlastito umjetničko znanje ili neobičnu pažnju¹⁰⁸.”

Neki propisi koji uređuju djelatnosti izriekom predviđaju obvezu postupanja s pažnjom dobrog stručnjaka za pravne osobe koje ih obavljaju, kao što su kreditne institucije i osobe na tržištima kapitala.¹⁰⁹ Isto vrijedi za članove uprava i osobe koje obavljaju ključne funkcije u društvima za osiguranje.¹¹⁰ Istodobno neki propisi

101 *Hrvatska enciklopedija*, pristup 1. veljače 2023., <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50537>.

102 *The Law Dictionary Featuring Black's Law Dictionary*, pristup 1. veljače 2023., <https://thelawdictionary.org/professional/>.

103 *Cambridge Dictionary*, pristup 1. veljače 2023., <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/expert>.

104 *Collins English Dictionary*, pristup 1. veljače 2023., <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/expert>.

105 Npr. navodi se da kirurzi nekada nisu bili stručnjaci, jer su kirurške zahvate obavljali brijači John L. Powell i Roger Stewart, eds., *Jackson & Powell on Professional Negligence* (London: Sweet & Maxwell, 2002.), 2-3.

106 *Gabler Wirtschaftslexikon*, pristup 1. veljače 2023., <https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/sachverstaendiger-46030>. U izvorniku: „*Person mit bes. Sachkunde und Erfahrung auf bestimmten Fachgebieten.*“

107 *Jura Forum*, pristup 1. veljače 2023., <https://www.juraforum.de/lexikon/sachverstaendiger>. U izvorniku: „*eine natürliche Person, die eine besondere Sachkunde und eine überdurchschnittliche Expertise auf einem gewissen Gebiet besitzt.*“

108 § 1299 u izvorniku glasi: *Wer sich zu einem Amte, zu einer Kunst, zu einem Gewerbe oder Handwerke öffentlich bekennt; oder wer ohne Not freiwillig ein Geschäft übernimmt, dessen Ausführung eigene Kunstkenntnisse, oder einen nicht gewöhnlichen Fleiß erfordert.* V. i Helmut Koziol, Peter Bydlinski, Raimund Bollenberger, red., *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar* (Wien, New York: Springer, 2007.), 1450. *et seq.*

109 Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine, br. 65/18., 17/20., 83/21., u čl. 21., st. 2. i 4., čl. 50. st. 1., čl. 51. st. 4., čl. 286. i čl. 442. i Zakon o kreditnim institucijama, Narodne novine, br. 159/13., 19/15., 102/15., 15/18., 70/19., 47/20., 146/20., 151/22., u čl. 41. st. 6. i čl. 49. st. 2.

110 Čl. 51., 53., 55., 56., 92., 93., 95. Zakona o osiguranju, Narodne novine, br. 30/15., 112/18.,

koji uređuju pojedine tipove pravnih osoba to ne predviđaju.¹¹¹ Osim toga, neki propisi izrijeком spominju profesionalnu djelatnost, pa se također može zaključiti kako su osobe koje ih obavljaju profesionalci ili stručnjaci. Tako se profesionalna djelatnost spominje kao djelatnost doktora medicine¹¹² i socijalnih radnika.¹¹³ I spominjanje profesionalne tajne može upućivati na zaključak kako osobe koje su dužne čuvati je imaju svojstvo profesionalaca ili stručnjaka i to vrijedi za doktore zubne medicine,¹¹⁴ zubne tehničare,¹¹⁵ medicinske sestre,¹¹⁶ sanitarne inženjere,¹¹⁷ radiološke tehničare¹¹⁸ i psihologe.¹¹⁹ Iz obveze sklapanja ugovora o osiguranju od profesionalne odgovornosti i za odvjetnike se može zaključiti da su profesionalci tj. stručnjaci,¹²⁰ kao što su dosad navedene osobe. Za revizore isti zaključak može proizaći iz spominjanja njihove profesionalne etike i profesije.¹²¹ Stručnjacima ili profesionalcima treba uzeti i sve koji su položili majstorski ispit prema Zakonu o obrtu, jer „na majstorskom ispitu ispitanik dokazuje praktične vještine i sposobnosti, stručno-teorijska znanja prijeko potrebna za vješto obavljanje poslova primjerenih obrtu“,¹²² što odgovara opisu profesionalca, odnosno profesionalnih djelatnosti. Isto vrijedi i za druge osobe upisane u imenike komora koje su zakonom ovlaštene određivati uvjete za dopuštenje rada i rad u određenim djelatnostima, što se potvrđuje upisom u imenike.¹²³

Budući da ni ZOO ni drugi propisi ne određuju pojam profesionalne djelatnosti na općeniti način,¹²⁴ može se zaključiti da su djelatnosti navedene u

63/20., 133/20., 151/22.

111 Zakon o političkim strankama, Narodne novine, br. 76/93., 111/96., 164/98., 36/01., 28/06., Zakon o udrugama, Narodne novine, br. 74/14., 70/17., 98/19., 151/22., Zakon o ustanovama, Narodne novine, br. 76/93., 29/97., 47/99., 35/08., 127/19., 151/22., Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, Narodne novine, br. 83/02., 73/13. Zakon o zadrugama, Narodne novine, br. 34/11., 125/13., 76/14., 114/18., 98/19. i Zakon o zakladama, Narodne novine, br. 106/18., 98/19., 151/22. ne sadrže odredbe o pažnji s kojom su dužni postupati ti tipovi osoba.

112 Čl. 2. Zakona o liječništvu, Narodne novine, br. 121/03., 117/08.

113 Čl. 10. st. 1. Zakona o djelatnosti socijalnog rada, Narodne novine, br. 16/19., 18/22.

114 Čl. 27. Zakona o dentalnoj medicini, Narodne novine, br. 121/03., 117/08., 120/09., 46/21.

115 Čl. 36. (a) Zakona o dentalnoj medicini.

116 Čl. 3. Zakona o sestrištvu, Narodne novine, br. 121/03., 117/08., 57/11.

117 Čl. 3, 12. i 14. Zakona o djelatnostima u zdravstvu, Narodne novine, br. 87/09.

118 Čl. 20. i 30. Zakona o djelatnostima u zdravstvu.

119 Čl. 18. st. 3. i 4. Zakona o psihološkoj djelatnosti, Narodne novine, br. 98/19., 18/22.

120 Čl. 36. (b) i (e) Zakona o odvjetništvu, Narodne novine, br. 09/94., 117/08., 50/09., 75/09., 18/11., 126/21.

121 Čl. 11. st. 2. toč. 11. Zakona o reviziji, Narodne novine, br. 127/17.

122 Čl. 67. Zakona o obrtu.

123 Npr. prema Zakonu o javnom bilježništvu, Narodne novine, br. 78/93., 29/94., 162/98., 16/07., 75/09., 120/16., 57/22., Zakonu o arhitektonskim i inženjerskim poslovima i djelatnostima u prostornom uređenju i gradnji, Narodne novine, br. 152/08., 124/09., 49/11., 25/13., Zakonu o obavljanju geodetske djelatnosti, Narodne novine, br. 25/18. i Zakonu o edukacijsko-rehabilitacijskoj djelatnosti, Narodne novine, br. 18/22.

124 ZOO izraz „profesionalna djelatnost“ rabi na tri mjesta. Na dva je mjesta preuzet iz Direktive (EU) 2019/771 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2019. o određenim aspektima ugovora o kupoprodaji robe, izmjeni Uredbe (EU) 2017/2394 i Direktive 2009/22/EZ te stavljanju izvan snage Direktive 1999/44/EZ, SL L 136/28, 22.05.2019., i u funkciji je

upravo spomenutim propisima profesionalne djelatnosti, a osobe koje ih obavljaju profesionalci ili stručnjaci i time dužni postupati s pažnjom dobrog stručnjaka, ali i da te djelatnosti nisu jedine profesionalne djelatnosti, a samo te osobe da su profesionalci ili stručnjaci. I sve druge osobe za čiju se djelatnost utvrdi da odgovara općem pojmu profesionalne djelatnosti, odnosno za koje se utvrdi da su profesionalci ili stručnjaci, dužne su postupati s pažnjom dobrog stručnjaka. Drugim riječima, može se zaključiti da su pojmovi profesionalca ili stručnjaka i profesionalne djelatnosti, sa stajališta zahtjeva za postupanjem s pažnjom dobrog stručnjaka, autonomni u odnosu na pravne tipove osoba. Stoga se postavlja pitanje je li riječ o osobama koje obavljaju gospodarsku djelatnost ili ne, je li riječ o pravnim ili fizičkim osobama i u kojem svojstvu neka osoba obavlja profesionalnu djelatnost. I fizičke i pravne osobe mogu je obavljati u svoje ime i za svoj račun, za račun druge osobe ili u ime druge osobe, ali su dužne postupati s pažnjom dobrog stručnjaka uvijek kad obavljaju profesionalnu djelatnost neovisno o tome za čiji račun ili u čije ime tu djelatnost obavljaju.

Kao i kada je riječ o gospodarstvenicima i kada je riječ o stručnjacima ili profesionalcima pri određivanju radi li se o takvim osobama ne treba uzimati u obzir pitanje ispunjava li osoba javno pravne pretpostavke za obavljanje profesionalne djelatnosti.

Osobe koje su profesionalci ili stručnjaci prema sudskoj praksi proizlaze iz naznaka osoba koje su dužne postupati s pažnjom dobrog stručnjaka. S tom pažnjom dužni su postupati, pa su stručnjaci ili profesionalci banke,¹²⁵ društva za osiguranje,¹²⁶ financijske institucije,¹²⁷ sudski vještaci,¹²⁸ vlasnik utovarivača,¹²⁹ profesionalni prijevoznik,¹³⁰ ovlaštenu zanatlija auto-mehaničarske struke,¹³¹ općina,¹³² županija i država¹³³ i pravna osoba koja gradi i prodaje stanove.¹³⁴ Također i pravna osoba koja ima organizacijsku jedinicu koja brine o sadržaju i oblikovanju mrežne stranice mora postupati s pažnjom dobrog stručnjaka u dijelu koji se odnosi na autorska prava i uporabu fotografija na internetu.¹³⁵ Postoji i odluka koja navodi da su sve pravne osobe koje obavljaju gospodarsku djelatnost dužne postupati s pažnjom dobrog stručnjaka, pa bi i one bile stručnjaci.¹³⁶

definiranja pojmova „potrošač” i „potrošački ugovor“. Treće mjesto je citirani st. 2. čl. 10. ZOO-a.

125 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2450/13-2 od 13. lipnja 2017. i Rev-x 557/14 od 16. rujna 2014.

126 Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-3843/2017-3 od 10. ožujka 2020.

127 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 654/06 od 11. srpnja 2007.

128 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 191/07 od 13. lipnja 2007.

129 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 570/93 od 3. veljače 1994.

130 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2632/88 od 31. svibnja 1989.

131 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1633/84 od 14. prosinca 1981.

132 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x-46/08 od 3. prosinca 2008; Rev 1881/87 od 18. veljače 1988; Rev 1529/82 od 9. ožujka 1983.

133 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 644/15-6 od 5. lipnja 2018.

134 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1491/85 od 9. listopada 1985.

135 Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-5475/16-2 od 29. kolovoza 2019.

136 Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-3426/05-3 od 17. prosinca 2007.: „obje stranke

Imajući u vidu korištenu literaturu njemačkoga jezičnog područja prvo treba primijetiti da zahtjev za pažnjom dobrog stručnjaka ne obvezuje samo fizičke, nego i pravne osobe. Ovom se stajalištu ne priklanjamo samo zbog zahtjeva koji postoje u nekim propisima, nego i zbog toga što pravne osobe također obavljaju djelatnosti koje zahtijevaju osobine profesionalca ili stručnjaka, kako su već navedene.¹³⁷ Jasno je da se te osobine zahtijevaju, primjerice govoreći, od pravnih osoba koje obavljaju djelatnosti financijskih institucija i društava za osiguranja. Općenito govoreći o pravnim osobama, stručnjaci su sve pravne osobe koje kao takve uzimaju propisi poput navedenih, ali i sve pravne osobe čija djelatnost ima svojstva profesionalne djelatnosti, a ako obavljaju više djelatnosti onda u dijelu koji ima ta svojstva. Zbog toga treba izložiti kritici stajalište iz kojeg proizlazi da su stručnjaci sve pravne osobe koje obavljaju gospodarsku djelatnost,¹³⁸ a vrlo dvojbenim držimo i stajalište da svojstva stručnjaka imaju općina,¹³⁹ županija i država.¹⁴⁰

Od fizičkih osoba stručnjaci su osobe uvrštene na listu sudskih vještaka, osobe koje su položile majstorski ispit prema Zakonu o obrtu, liječnici, socijalni radnici, odvjetnici i druge naprijed spomenute osobe koje po propisima obavljaju profesionalnu djelatnost koje su dužne čuvati profesionalnu tajnu, osigurati se od profesionalne odgovornosti ili postupati prema profesionalnoj etici.

Razumije se kako se zahtjev za njihovo postupanje s pažnjom dobrog stručnjaka ne proteže na cjelokupno njihovo djelovanje, nego samo na situacije u kojima nastupaju u svojstvu stručnjaka ili profesionalca, odnosno kada obavljaju djelatnosti u kojima su stručnjaci ili profesionalci.

Također se razumije kako popis osoba koje su stručnjaci ili profesionalci jer obavljaju profesionalne djelatnosti nije isključiv, odnosno iscrpan, nego primjeričan. Na to upućuju sudska praksa, opća obilježja stručnjaka i autonomno tumačenje pojma stručnjaka ili profesionalca koje proizlazi iz ZOO-a i prema kojem pojam stručnjaka nije vezan uz neki pravni status osobe ili obilježavanje te osobe kao stručnjaka ili profesionalca, odnosno djelatnosti kao stručne ili profesionalne, u propisima. Stoga uz navedene ostaje na sudskoj praksi odrediti koje su osobe stručnjaci i dužne postupati s pažnjom dobrog stručnjaka. Pri tome mogu pomoći već navedena općenita stajališta o tome tko su profesionalci. Moglo bi se reći da su profesionalci sve osobe s doktoratom znanosti kada postupaju u području doktorata, ali i magistri kada nastupaju u području u kojem su stekli zvanje magistra. Općenito govoreći, isto vrijedi i za osobe sa srednjim stručnim obrazovanjem, a držimo da to ne vrijedi za osobe s osnovnim obrazovanjem i općim srednjim obrazovanjem.

Kao i kada je riječ o gospodarstvenicima ili trgovcima, ne treba uzimati u obzir javno pravni status kod ocjene radi li se o stručnjaku, o čemu v. naprijed.

su pravne osobe koje obavljaju gospodarsku djelatnost i kao takve, u ispunjavanju ugovornih obveza, dužne su postupati s povećanom pažnjom, prema pravilima struke i običajima (pažnja dobrog stručnjaka)⁴⁴.

137 Slično Pavlović, *Dužno ponašanje sudionika u ispunjavanju obveza*, 576.

138 Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-3426/05-3 od 17. prosinca 2007.

139 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x-46/08 od 3. prosinca 2008; Rev 1881/87 od 18. Veljače 1988; Rev 1529/82 od 9. ožujka 1983.

140 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 644/15-6 od 5. lipnja 2018.

5. PAŽNJA DOBROG DOMAĆINA, DOBROG GOSPODARSTVENIKA I DOBROG STRUČNJAKA

5.1. Uvodno

ZOO ne određuje koje osobine moraju imati osobe, odnosno njihovo postupanje (aktivne radnje i propuštanja) da bi bio ispunjen zahtjev za pažnjom dobrog domaćina, gospodarstvenika, odnosno stručnjaka. Osobe koje su dužne postupati s naloženom pažnjom dobrog domaćina, odnosno dobrog gospodarstvenika, ZOO opisuje samo kao sudionike obveznih odnosa. Osobe koje su dužne postupati s pažnjom dobrog stručnjaka ZOO opisuje kao sudionike koji ispunjavaju „obveze iz svoje profesionalne djelatnosti“. Druge ili pobliže osobine ili svojstva osoba kojima nalaže postupanje s određenom pažnjom ZOO ne navodi, pa je te osobine ili svojstva nužno pobliže odrediti kako bi bilo jasnije tko je dužan postupati s određenom pažnjom.

Ovdje dolazi do izražaja dio odredbe čl. 10. st. 1. ZOO-a „u odgovarajućoj vrsti obveznih odnosa“, jer barem na načelnoj razini standardi pažnje ovise o tome je li osoba čije se ponašanje procjenjuje domaćin, gospodarstvenik ili stručnjak.

5.2. Pažnja dobrog domaćina

Pažnja dobrog domaćina stupanj je pažnje koja se u prometu zahtijeva od osoba koje ne obavljaju nikakvu posebnu gospodarsku ili profesionalnu djelatnost. To je općenito pažnja koju društvo očekuje od svojih pripadnika u zaštiti vlastitih i tuđih interesa.¹⁴¹ Iako se standard dobrog domaćina pojavljuje u velikom broju sudskih predmeta, u mnogo je manjem broju presuda konkretiziran, kao što je to u sljedećim primjerima:

- „tuženica je kriva za štetu nastalu tužiteljima budući da je propustila bicikl zavezati lancem za stup ili ogradu kako bi onemogućila krađu bicikla njegovim odnošenjem”,¹⁴²
- „neosnovano se prigovara u reviziji, da tuženik nije postupao kao dobar domaćin u smislu odredbe čl. 18. st. 1. ZOO-a, jer su sudovi utvrdili suprotno, tj. da su radnici tuženika učinili ono što je uobičajeno za stavljanje čamca na kopno, a tužitelj je prepustio da se dalje brine o čamcu budući da je znao da je čamac od drveta i da na suncu može doći do njegovog oštećenja ako se ne polijeva vodom ili slično”,¹⁴³
- „djelatnici tuženika pri obavljanju svog posla propustili su primijeniti i običnu pažnju, iako je trebalo postupati pažnjom dobrog domaćina – čl. 18 ZOO-a, jer su propustili izvršiti identifikaciju podnositelja čeka na temelju osobne iskaznice koja vlasniku čeka nije ukradena, a i usporedbom potpisa vlasnika računa s potpisom na čekovima moglo se utvrditi da se ne radi o

141 *The Law Dictionary Featuring Black's Law Dictionary*, pristup 1. veljače 2023., <https://thelawdictionary.org/reasonable-person/>.

142 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1024/1991-2 od 19. rujna 1991.

143 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1499/1990-2 od 14. studenoga 1990.

potpisu iste osobe bez obzira što djelatnici tuženika, kako se u žalbi navodi, nisu grafološki vještaci”.¹⁴⁴

U pojedinim primjerima kada su konkretizirali standard pažnje sudovi su, barem na prvi pogled primjenjivali standarde pažnje dobrog domaćina i dobrog stručnjaka u kombinaciji:

- „Naprotiv, ponašanje tužitelja upućuje na zaključak da je postupao sa pažnjom dobrog stručnjaka, odnosno dobrog domaćina, jer kada je primio ček koji je trebao biti sredstvo plaćanja obratio se stručnoj osobi banci preko koje je trebao naplatiti taj ček s pitanjem da li je on pravovaljan. Formalnu ispravnost čeka tužitelj je mogao provjeriti i negdje na drugom mjestu. Obraćajući se tuženoj, banci preko koje je ček trebao biti naplaćen očito je da je tužitelj očekivao odgovor i u tom smislu postavio pitanje, da li je ček naplativ. Isporuci robe je sigurno pristupio, kada se nakon odgovora tužene našao u uvjerenju o naplativosti čeka.
- Tužitelju se dakle ne može prigovoriti da u pravnom poslu u koji se upustio nije upotrijebio najveću moguću pažnju, odnosno pažnju stručnjaka ili dobroga domaćina”.¹⁴⁵

Iz citirane odluke međutim ne proizlazi razlika između ta dva standarda niti razlozi zbog kojih se sud poziva na oba standarda. Bilo je dostatno da se sud pozove na jedan od ta dva standarda, i to standard dobrog gospodarstvenika, odnosno eventualno na treći standard – pažnju dobrog stručnjaka. Naime, iz presude proizlazi da je tužitelj specijalizirani trgovac iz vanjsko-trgovačke djelatnosti. No, mnogo veću vrijednost ima konkretizacija standarda, u smislu zaključka suda da je tužitelj postupao pažljivo, jer se obratio banci s pitanjem naplativosti čeka, negoli hoće li se taj standard pravilno označiti kao standard dobrog domaćina, dobrog gospodarstvenika, odnosno dobrog stručnjaka. U našoj sudskoj praksi u većem broju odluka može se primijetiti da se sudovi pozivaju na dva standarda (u formulacijama pažnju dobroga stručnjaka ili dobrog domaćina ili kao pažnja dobrog domaćina ili dobrog gospodarstvenika) pri čemu to nema neku veću praktičnu vrijednost.

5.3. Pažnja dobrog gospodarstvenika

Standard pažnje dobrog gospodarstvenika primjenjuje se kod trgovačkih ugovora, ali i u bilo kojem slučaju kada je riječ o odgovornosti za štetu osobe koja obavlja gospodarsku djelatnost. To znači da bi taj standard pažnje bio primjenjiv i na predugovornu odgovornost za štetu, kada su se vodili pregovori u vezi sa sklapanjem trgovačkog ugovora, naravno kada su ispunjene pretpostavke za tu vrstu odgovornosti. Isti je standard primjenjiv i kod odgovornosti za štetu koja je nastala u vezi s ništetošću, odnosno poništenjem trgovačkog ugovora.

Standard pažnje dobrog gospodarstvenika primjenjiv je i u svim ostalim slučajevima u kojima (ne)nastupanje pravnih učinka ovisi o dužnoj pažnji osobe koja obavlja gospodarsku djelatnost, a u vezi sa sklapanjem ugovora, pretpostavkama

144 Županijski sud u Zagrebu, I Gž-4574/02-2 od 13. srpnja 2002.

145 Vrhovni sud Republike Hrvatske, II Rev 49/00-2 od 16. rujna 2004.

valjanosti ugovora, ispunjenjem ugovora (općenito i kod posebnih ugovora), odgovornosti za materijalne i pravne nedostatke te u izvanugovornim odnosima.¹⁴⁶

Kao što je već navedeno u našoj sudskoj praksi postoje primjeri kada je sud primijenio na isti slučaj i pažnju dobrog domaćina i pažnju dobrog gospodarstvenika na način da je za ponašanje osobe čiju je odgovornost prosuđivao (u konkretnom slučaju, nalogoprimca kod ugovora o nalogu) utvrdio da je u skladu sa zahtjevom dužne pažnje. Pritom je više puta koristio sintagmu „postupao je u skladu sa standardom pažnje dobrog gospodarstvenika odnosno dobrog domaćina“.¹⁴⁷ Iz toga se može zaključiti da precizno razgraničenje između ta dva standarda u praksi nije od presudnog značenja. U navedenom slučaju sud je zaključio da je nalogoprimac postupao s dužnom pažnjom, jer je kod svakoga posla koji je sklopio za nalogodavca pribavio osiguranje nalogodavčeve tražbine. Kao i u ranijem primjeru, činjenica što je sud konstatirao da je pritom nalogoprimac postupao kao dobar gospodarstvenik, odnosno dobar domaćin, nema neku praktičnu vrijednost.

5.4. Pažnja dobrog stručnjaka

Prema ZOO-u, s pažnjom dobrog stručnjaka dužni su postupati oni koji ispunjavaju obveze „iz svoje profesionalne djelatnosti“. Dok glede sadržaja pažnje dobrog domaćina i dobrog gospodarstvenika ZOO ne sadrži pobliže naznake, pažnja dobrog stručnjaka obvezuje na povećanu pažnju i postupanje u skladu s pravilima struke i običajima.

Kada je riječ o povećanoj pažnji ZOO izrijekom ne upućuje prema odgovoru na pitanje u odnosu na koju pažnju ili u odnosu na što su stručnjaci dužni postupati s povećanom pažnjom. No, sustavno tumačenje, odnosno uvrštenje pažnje dobrog domaćina i dobrog gospodarstvenika u st. 1., a pažnje dobrog stručnjaka u st. 2., istoga članka upućuje na to da je riječ o povećanoj pažnji, no što je pažnja dobrog domaćina i dobrog gospodarstvenika. Povećanu pažnju dobrog stručnjaka treba promatrati u usporedbi sa svojstvima stručnjaka ili profesionalca i gospodarstvenika, odnosno domaćina i sa zahtjevom za primjenu, a s tim i poznavanjem pravila struke i običaja.

Stručnjaci su osobe koje posjeduju određeno usko i specifično znanje u određenom životnom području kakvo gospodarstvenici i domaćini kao takvi nemaju. To podrazumijeva da su u određenom području stručnjaci svjesni okolnosti i posebno rizika kojih gospodarstvenici i domaćini nisu i da se u tom dijelu od njih može zahtijevati povećana pažnja. Utoliko je povećana pažnja povezana sa zahtijevanim znanjem pravila struke i običaja.¹⁴⁸ Držimo, međutim, da visoki stupanj šireg obrazovanja stručnjaka, kada postoji, i općenito donosi povećanu svijest o stvarnim

146 V. supra 2. Područje primjene *ratione materiae*.

147 U presudi se koristio stari naziv za standard dobrog gospodarstvenik – dobar privrednik. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 484/12-2 od 18. veljače 2015. Ne postoji sadržajna razlika između ta dva standarda.

148 Prema Pavlović, *Dužno ponašanje sudionika u ispunjavanju obveza*, 589, „stupanj takve povećane pažnje određuje se prema pravilima struke i poslovnim običajima stvorenima pri obavljanju određene djelatnosti“.

i mogućim okolnostima i posebno rizicima i da se u tim okolnostima od stručnjaka može zahtijevati veći stupanj pažnje u općenitom smislu.

Ono što jasnije razlikuje zahtjeve kojima mora udovoljiti dobar stručnjak jesu zahtjevi za postupanjem prema pravilima struke i običajima. Prvo, oni podrazumijevaju postojanje pravila struke i običaja, a potom i poznavanje tih pravila i običaja, jer je ono nužno za njihovu primjenu. Budući da bi nepoznavanje pravila struke i običaja značilo nesposobnost postupati s njima u skladu, imalo bi iste posljedice kao i nepostupanje s njima u skladu. Dužnost postupanja s pravilima struke očito postoji po samom zakonu i nije ju potrebno ugovarati. Riječ je o skupu znanstvenih i stručnih iskustava potvrđenih i redovito primjenjivanih u praksi, koja imaju stručnjaci u određenoj branši i koja ne moraju biti pisana.¹⁴⁹

Osoba koja ima svojstvo stručnjaka ili profesionalca istodobno može biti i „domaćin“ ili gospodarstvenik. Iako su oblici dužne pažnje podijeljeni prema skupinama osoba koje su dužne postupati s pojedinom od njih, okolnost što su stručnjaci ili profesionalci dužni postupati s povećanom pažnjom podrazumijeva da se na njih primjenjuju i kriteriji prema kojima se određuje pažnja dobrog domaćina, a ako su istodobno gospodarstvenici pažnja dobrog gospodarstvenika. Ne može se govoriti o kumulaciji zahtjeva, nego o tome da pažnja dobrog stručnjaka obuhvaća i pažnju dobrog domaćina, odnosno pažnju dobrog gospodarstvenika ako je stručnjak ujedno i gospodarstvenik.

O tome što zahtijeva pažnja dobrog stručnjaka više se puta očitovala sudska praksa. Dosljedno stavu da su sve pravne osobe stručnjaci¹⁵⁰ (*sic!*) zauzeto je stajalište da pažnja dobrog stručnjaka od trgovca zahtijeva otkloniti lakomislenost člana ili članova uprave.¹⁵¹ Osim toga, iz istoga razloga trgovac ne može zahtijevati utvrđenje ništetnosti ugovora kao zelenaškog.¹⁵² Kada je riječ o bankama postupanje s pažnjom dobrog stručnjaka znači dužnost postupanja prema pravilima banke o odobravanju kredita koja se odnose na ocjenu kreditne sposobnosti korisnika.¹⁵³ Sudski vještak nije postupao s takvom pažnjom zato što je suprotno profesionalnim pravilima procijenio drugu nekretninu, a ne onu koju je trebao procijeniti.¹⁵⁴ Država nije postupala s pažnjom dobrog stručnjaka kada, prije zakonitoga rušenja kuće, nije uklonila stvari iz te kuće.¹⁵⁵ Profesionalni prijevoznik s tom pažnjom nije postupao ako zimi nije poduzeo dodatne mjere protiv smrzavanja stuba na ulazu u vozilo.¹⁵⁶ Osoba koja održava i servisira vozilo nije postupala s tom pažnjom, ako stranku nije upozorio da neki radovi na vozilu neće nužno otkloniti kvar.¹⁵⁷

149 Tako i Pavlović, *Dužno ponašanje sudionika u ispunjavanju obveza*, 590.

150 Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-3426/05-3 od 17. prosinca 2007.

151 Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-3426/05-3 od 17. prosinca 2007.

152 Vrhovni sud Republike Hrvatske Rev 4836/2019 od 14. siječnja 2020; Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-4847/2016-2 od 12. lipnja 2019.

153 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 402/06 od 17. svibnja 2006.

154 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 191/07 od 13. lipnja 2007.

155 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 644/15-6 od 5. lipnja 2018.

156 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2632/88 od 31. svibnja 1988.

157 Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1193/86 od 23. rujna 1986.

Neka od ovih stajališta držimo dvojbenim. Primjerice, je li za ispravno identificiranje nekretnine čija se vrijednost vještači potrebna pažnja dobrog stručnjaka? Ili, ne bi li se od svakoga, a ne samo dobrog stručnjaka, trebalo očekivati da prije rušenja kuće iz nje ukloni stvari kako ne bi bile uništene?

Naša se pravna teorija nije često bavila pitanjem odnosa standarda pažnje dobrog stručnjaka prema standardima pažnje dobrog domaćina i dobrog gospodarstvenika. U tom smislu posebno se ističe gledište prema kojem u biti zahtjev povećane pažnje u okviru standarda pažnje dobrog stručnjaka nema nikakvo posebno značenje, jer se postavlja pitanje u odnosu na što je ta pažnja povećana.¹⁵⁸ To je pitanje važno kada je neka osoba stručnjak koji ujedno obavlja gospodarsku djelatnost. Povećana pažnja u tom kontekstu mogla bi značiti da takva osoba odgovara za štetu, ako ne primjeni ne samo općenitu pažnju koju duguje kao dobar gospodarstvenik, već i povećanu pažnju koja proizlazi iz činjenice da je stručnjak (ista bi se logika primjenjivala i na odnos standarda pažnje dobrog domaćina i dobrog stručnjaka). Iako to zvuči logično u teoriji i u praksi ne postoje čvrsti kriteriji za razlikovanje neke opće pažnje koju duguje gospodarstvenik koji nije stručnjak i onaj koji jest. Postavlja se i pitanje nije li gospodarstvenik samom činjenicom da je gospodarstvenik zapravo stručnjak u obavljanju gospodarske djelatnosti. To proizlazi iz činjenice da pojam stručnjaka ne obuhvaća točno određene struke, zanimanja, zvanja i sl., već sve osobe koje raspoložu ili bi trebale raspolagati određenim stručnim znanjima. S druge strane, može se dogoditi da osoba povrijedi standard pažnje dobrog gospodarstvenika, jer je u konkretnom slučaju netko tko je stručnjak napravio određeni propust s aspekta pravila poslovanja, a ne s aspekta pravila struke kojoj pripada. Stoga ne bi trebalo *a priori* zauzeti stajalište da se od stručnjaka uvijek zahtijeva veća pažnja u odnosu na druge standarde pažnje.

Stručnjaci su dužni postupati u skladu sa standardom pažnje dobrog stručnjaka neovisno o pravnom temelju njihova postupanja. Jedino je kod stručnjaka fizičkih osoba potrebno voditi računa o pravilima o zaštiti potrošača koja „dopuštaju“ stvaranje svojevrsnog dualizma, kada ista fizička osoba nastupa, npr. u svojem profesionalnom / poslovnom svojstvu i kada djeluje izvan tih okvira kao potrošač. Kada takva osoba djeluje izvan svoje profesionalne ili poslovne djelatnosti, od nje se zahtijeva manje negoli kada djeluju u okvirima takvih djelatnosti. No, izvan konteksta zaštite potrošača, od osobe koja je određene struke i zanimanja zahtijeva se povećana pažnja i kada djeluje izvan svojega radnog mjesta, radnog vremena i sl.¹⁵⁹

158 Branko Jakaša, „Nekoliko pitanja temelja vanugovorne odgovornosti u Zakonu o obveznim odnosima“, *Naša zakonitost* 33, br. 6 (1979): 62-63.

159 Npr. liječnik koji pomaže slučajnom prolazniku u hitnom slučaju izvan svoje ordinacije. Pritom će uzeti u obzir okolnosti konkretnog slučaja, što može faktično izgledati kao snižavanje zahtjeva pažnje, jer se npr. u tim okolnostima neće smatrati nepažljivim postupanjem činjenica što je liječnik zaustavio krvarenje priručnim sredstvom koje nije bilo sterilizirano. No, ovdje nije riječ o smanjenju pažnje, već o tome da drugo sredstvo nije bilo dostupno. Standard se pažnje u tom slučaju ne mijenja.

6. NAČIN NA KOJI SE ODREĐUJE PAŽNJA POSTUPANJA

Citirane odredbe čl. 10. st. 1. i 2. ZOO-a nalažu postupanje s određenom pažnjom, ali ne daju upute kako u konkretnim situacijama odrediti je li neka osoba postupala s određenom pažnjom ili nije. Budući da se od osoba zahtijeva postupanje s pažnjom dobrog domaćina, gospodarstvenika ili stručnjaka, prvi je korak zamišljanje osobe koja je dobar domaćin, gospodarstvenik ili stručnjak i njegovo postupanje u istovjetnoj situaciji. Treba zamisliti osobu koja ima ova svojstva, ali u drugim obilježjima odgovara osobi čija se pažnja ocjenjuje, poput dobi, vrste i stupnja obrazovanja, životnog iskustva. Ukratko treba zamisliti osobu istih ostalih svojstava, ali koja je „dobar“ domaćin, gospodarstvenik ili stručnjak, tj. drugim riječima koja postupa pažljivo.

Zatim se odgovara na pitanje kako bi u istovjetnoj situaciji postupila ta hipotetska osoba. Nije riječ samo o tome bi li hipotetična osoba poduzela što god i što bi poduzela, nego i o tome bi li uopće što god poduzela ili ne bi. Budući da odlučivanje o poduzimanju neke radnje, i u slučaju pozitivnog odgovora koje, proizlazi iz znanja, držimo da zamišljanje osobe koja je dobar domaćin, gospodarstvenik ili stručnjak obuhvaća i zamišljanje njenog znanja, pa držimo da je riječ o zamišljanju ukupnosti te hipotetske osobe.

Nakon što se odredi što bi zamišljena osoba (dobar domaćin, gospodarstvenik ili stručnjak) znala i poduzela ili propustila poduzeti u situaciji u kojoj se nalazi osoba čija se pažnja ocjenjuje, određuje se je li ta osoba postupala sa zahtijevanom pažnjom. Jednostavno govoreći, njeno postupanje ili propuštanje uspoređuje se s postupanjem ili propuštanjem zamišljenoga dobrog domaćina, gospodarstvenika ili stručnjaka. Ako se oni podudaraju konkretna je osoba postupala sa zahtijevanom pažnjom, a ako se ne podudaraju, nije.¹⁶⁰

Iz toga što postupanja zamišljene osobe proizlaze iz njene ukupnosti, dakle i znanja, proizlazi da zahtjev za dužnom pažnjom konkretnim osobama nalaže i posjedovanje znanja koje posjeduju zamišljene osobe, jer bez toga znanja ne bi postupale na istovjetan način, s pažnjom „dobrog“ domaćina, gospodarstvenika ili stručnjaka. Kada je riječ o stručnjacima to je potpuno očito jer zahtjev za postupanjem u skladu s pravilima struke i običajima obuhvaća i zahtjev za znanjem pravila struke i običaja. Stoga je određivanje je li stručnjak postupao s pažnjom dobrog stručnjaka jednostavnije, no što je određivanje je li „domaćin“ postupao s pažnjom dobrog domaćina i određivanje je li gospodarstvenik s pažnjom dobrog gospodarstvenika.

7. POSLJEDICE NEISPUNJENJA OBVEZE POSTUPANJA S DUŽNOM PAŽNJOM

Odredba čl. 10. st. 1. i 2. ZOO-a riječima „sudionik u obveznom odnosu dužan je“ sadrže samo nalog postupanja s dužnom pažnjom, ali ne i posljedice neispunjenja toga naloga, odnosno posljedice propuštanja primjene pažnje koja se zahtijeva.

¹⁶⁰ Tako i Gorenc, ur., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, 24.

Nekoliko odredbi ZOO-a izrijeком zahtjeva postupanje s pažnjom dobrog gospodarstvenika, odnosno dobrog domaćina,¹⁶¹ kao što je već rečeno. Brojne odredbe propisuju pravne posljedice za sudionika obveznog odnosa koji je neke činjenice znao ili morao znati,¹⁶² ili znao, ili mogao znati,¹⁶³ a postupao unatoč tome. Potonje navedene, a ni druge, ne sadrže odgovor na pitanje kako utvrditi je li neka osoba što god mogla znati ili morala znati.¹⁶⁴ Prema pravnoj teoriji¹⁶⁵ „stupanj pažnje na koju je neka osoba obvezana daje odgovor na pitanje je li ta osoba što god mogla ili morala znati“. To znači da je određena osoba mogla ili morala znati ono što je mogao ili morao znati dobar domaćin, dobar gospodarstvenik ili dobar stručnjak. Budući da je to „dobar“ hipotetski ili zamišljeni domaćin, gospodarstvenik ili stručnjak, s kojim se određena osoba uspoređuje, morao ili mogao znati, isto je morala ili mogla znati ta osoba. Time nastaju pravne posljedice za koje je to previđeno u odredbama koje ih vežu uz ono što je osoba znala, ili morala znati, ili znala, ili mogla znati. Kao što je već ranije istaknuto, zahtjev dužne pažnje u ZOO-u nije uvijek formuliran kroz sintagme znao ili morao znati, odnosno znao, ili mogao znati, već i na druge načine, pa u tom segmentu upućujemo na ranija izlaganja.¹⁶⁶

Brojne su posljedice koje nastupaju zbog povrede obveze postupanja s dužnom pažnjom. Osim odgovornosti za štetu to su:

- ponuditelj neće biti vezan ponudom koju je potpisala neovlaštena osoba, ako druga ugovorna strana nije postupala s dužnom pažnjom,¹⁶⁷
- primjena općih uvjeta ugovora, bez obzira na to što druga strana za njih nije znala, ako je postupala s krajnjom nepažnjom (morala je znati za opće uvjete),¹⁶⁸
- gubitak prava na izjavu kojom se ugovorna strana ne smatra vezana ugovorom, ako je njezin suugovaratelj bio zastupan, a zastupnik je prekoračio ovlast za zastupanje, pri čemu se za gubitak prava zahtijeva da je ugovorna strana morala znati za prekoračenje,¹⁶⁹

161 Čl. 442. st. 1., čl. 696. st. 2., čl. 765. st. 1., čl. 790. st. 2., čl. 811. st. 1., čl. 817. st. 1., čl. 840. st. 1., čl. 847. st. 2., čl. 854. st. 1. ZOO-a.

162 Istovjetne pravne posljedice za osobu koja je što god znala ili je to isto morala znati predviđaju odredbe čl. 98., čl. 141., čl. 178., čl. 273., čl. 284. st. 3. i 4., čl. 295. st. 5., čl. 311. st. 4. i 5., čl. 312. st. 4., čl. 317. st. 1. i 2., čl. 323. st. 2., čl. 332. st. 2, čl. 346. st. 1, čl. 359. st. 2, čl. 375. st. 1., čl. 382. st. 1., čl. 401. st. 1. i 2., čl. 404. st. 3., čl. 572. st. 1. i 2., čl. 596. st. 1. i 3., čl. 648., čl. 745. st. 2., čl. 841., čl. 842., čl. 1080. st. 1., čl. 1098. st. 1., čl. 1127. st. 1., čl. 1131. st. 1., čl. 1155. st. 1. i 2., čl. 1157. st. 3. ZOO-a.

163 Istovjetne pravne posljedice za osobu koja je što god znala ili je to isto mogla znati propisuju odredbe čl. 67., čl. 260., čl. 266. st. 2., čl. 407., čl. 435. st. 2., čl. 788., čl. 842. st. 1., čl. 900. st. 1., čl. 938. st. 2., čl. 962. st. 3., čl. 989. st. 1. ZOO-a.

164 Pitanje je li određena osoba što god znala ili nije je faktično pitanje na koje se može odgovoriti s pomoću pravila o dokazivanju činjenica i ne pripada problematici dužne pažnje, pa se o njemu neće raspravljati.

165 Gorenc, ur., *Komentar Zakona o obveznim odnosima*, 24-25.

166 V. supra 2. Područje primjene *ratione materiae*.

167 Čl. 260. st. 1. ZOO-a.

168 Čl. 295. st. 5. ZOO-a.

169 Čl. 311. st. 4. ZOO-a.

- opoziv i sužavanje punomoći imaju učinak i prema trećoj osobi koja je sklopila posao s punomoćnikom, ako je znala ili je morala znati da je punomoć opozvana ili sužena,¹⁷⁰
- ako je vjerovnik znao ili morao znati da je preuzimatelj duga prezadužen, neće nastupiti konverzija ugovora o preuzimanju duga u ugovor o pristupanju dugu,¹⁷¹
- nenastupanje opoziva upute kod asignacije,¹⁷²
- nevaljanost pravnog posla kod nedopuštene pobude i prijevare, kod nedopuštene pobude nevaljanost (ništetnost) nastupa, ako je suugovaratelj osoba koja je imala nedopuštenu pobudu za to znao ili morao znati,¹⁷³ kod prijevare je riječ ako je prijevaru počinila treća osoba, a suugovaratelj prevarene strane je za to znao ili morao znati, pa će tada posao biti pobojan,¹⁷⁴
- valjanost pravnog posla kod prekomjernog oštećenja (ako je oštećena strana znala za pravu vrijednost činidbe ili je za nju morala znati, posao će biti valjan bez obzira na očiti nerazmjer činidbe i protučinidbe),¹⁷⁵
- nastanak prava na pobijanje pravne radnje dužnika poduzete na štetu vjerovnika, ovisi o tome jesu li dužnik i treća osoba znali ili mogli znati da se poduzetom radnjom nanosi šteta vjerovniku,¹⁷⁶
- neoslobođenje od obveze i odgovornosti za štetu kod više sile¹⁷⁷ te gubitak prava na raskid ili izmjenu ugovora kod promijenjenih okolnosti,¹⁷⁸
- gubitak prava na odgađanje ispunjenja obveze zbog materijalnih prilika druge ugovorne strane¹⁷⁹ te
- nastanak ili prestanak prava kupca iz odgovornosti za materijalne i pravne nedostatke objekta ugovora.¹⁸⁰

8. ZAKLJUČAK

Zahtjev postupanja s dužnom pažnjom pojavljuje se kod velikoga broja pravila u ZOO-u. To nisu isključivo pravila o odgovornosti za štetu, iako naravno institut dužne pažnje u okviru odgovornosti za štetu ima posebno važno mjesto. To je posljedica pravila prema kojem se nepažnja štetnika prosuđuje usporedbom njegova ponašanja sa standardima dužne pažnje (pažnja dobrog domaćina, pažnja dobrog gospodarstvenika, pažnja dobrog stručnjaka). Standardi dužne pažnje primjenjuju se

170 Čl. 317. st. 1. ZOO-a.

171 Čl. 98. st. 2. ZOO-a.

172 Čl. 141. st. 3. ZOO-a.

173 Čl. 273. st. 2. ZOO-a.

174 Čl. 284. st. 3. ZOO-a.

175 Čl. 375. st. 1. ZOO-a.

176 Čl. 67. st. 1. ZOO-a.

177 Čl. 343. i čl. 373. st. 1. ZOO-a.

178 Čl. 369. st. 1. i 2. ZOO-a.

179 Čl. 359. st. 2. ZOO-a.

180 Čl. 402. st. 1. i čl. 407. ZOO-a.

i u vezi s drugim institutima obveznog prava izvan instituta odgovornosti za štetu, jer ZOO propisuje različite posljedice ako je pravni subjekt postupao s određenim stupnjem nepažnje.

Pri prosuđivanju odgovornosti za štetu, ali i primjeni drugih pravila koja se oslanjaju na standarde pažnje treba voditi računa o tome da su sva tri standarda koje prihvaća ZOO nastala iz jednoga standarda – pažnje dobrog oca obitelji. Iako je trodioba koju je prihvatio ZOO opravdana, ona ne znači da je riječ o tri različita koncepta standarda dužne pažnje. Razlika između ta tri standarda postoji, ali se svodi na to da standard pažnje dobrog domaćina zahtijeva od odgovorne osobe niži stupanj pažnje, jer se njezino ponašanje uspoređuje sa zamišljenim (apstraktnim) dobrim domaćinom, što ne uključuje posebna znanja i vještine, koja se zahtijevaju od osoba koje obavljaju gospodarsku djelatnost (pažnja dobrog gospodarstvenik), odnosno od stručnjaka (pažnja dobrog stručnjaka).

Izdvajanje standarda pažnje dobrog stručnjaka u poseban standard ima smisla, jer naglašava pravila struke i običaje kao kriterije za prosuđivanje odgovornosti. Iako bi se te kriterije moglo primijeniti bez da se ZOO izričito na njih poziva, jer oni proizlaze iz protupravnosti / krivnje, za praksu je jednostavnije kada su navedeni u zakonu. Što se tiče zahtjeva povećane pažnje kod standarda pažnje dobrog stručnjaka on ima smisla utoliko što se od stručnjaka (profesionalaca) očekuje više. No, pritom ga nije potrebno prenamlašavati, jer u nekim primjerima nije jednostavno povući razliku između gospodarstvenika i stručnjaka, a katkada će *via facti* stroži standard biti standard dobrog gospodarstvenika. To je tako kada određeni zahtjev u vezi s ponašanjem sudionika u obveznopравnim odnosima postoji glede osoba koje obavljaju gospodarsku djelatnost, a nije predviđen pravilima struke.

LITERATURA

Knjige i članci:

1. Bilić, Antun. „Trgovac, poduzetnik i trgovački ugovori“. U: *Liber amicorum Zoran Parać*, ur. Siniša Petrović et al., 147-176. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2022.
2. Ćiraković, Branka. *Vrste i učinci obveza. Priručnik za polaznike/ice*. Zagreb: Pravosudna akademija, 2016.
3. Ferrari, Franco. „Comparative Ruminations on the Foreseeability of Damages in Contract Law“. *Louisiana Law Review* 53, br. 4 (1993): 1257-1269.
4. Gorenc, Vilim. ur. *Komentar Zakona o obveznim odnosima*. Zagreb: Narodne novine, 2014.
5. Grundmann, Stefan. § 276, *Münchener Kommentar zum BGB*. München: C.H. Beck, 2022.
6. Jakaša, Branko. „Nekoliko pitanja temelja vanugovorne odgovornosti u Zakonu o obveznim odnosima“. *Naša zakonitost* 33, br. 6 (1979): 59-90.
7. Klarić, Petar i Martin Vedriš. *Gradansko pravo*. Zagreb: Narodne novine, 2014.
8. Koller, Alfred, Anton K. Schnyder i Jean Nicolas Druey. *Theo Guhl: Das Schweizerische Obligationenrecht*. Zürich: Schulthess, 2000.
9. Koziol, Helmut, Peter Bydlinski i Raimund Bollenberger, red. *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar*. Wien, New York: Springer, 2007.

10. Parać, Zoran. „Trgovac – tko je i tko bi mogao (trebao) biti“. *Pravo u gospodarstvu* 40, br. 6 (2001): 97-125.
11. Parać, Zoran. „Trgovački ugovor, potrošači, *lucrum cessans* (i još ponešto)“. *Pravo u gospodarstvu* 47, br. 3 (2008): 517-535.
12. Pavlović, Mladen. Značaj vrste obveza u obveznopravnom odnosu, Portal IUS Info. Pristup 1. veljače 2023. <https://www.iusinfo.hr/strucni-clanci/znacaj-vrste-obveza-u-obveznopravnom-odnosu>
13. Pavlović, Mladen. „Dužno ponašanje sudionika u ispunjavanju obveza“. *Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu* 51, br. 3 (2014): 575-600.
14. Powell, John L., Roger Stewart, eds. *Jackson & Powell on Professional Negligence*. London: Sweet & Maxwell, 2002.
15. Slakoper, Zvonimir. „Zaštita savjesnosti i pozornosti – načelo obveznog prava“. *Informator* br. 6517. Pristup 1. veljače 2023. <https://informator.hr/strucni-clanci/zastita-savjesnosti-i-pozornosti-nacelo-obveznog-prava>
16. Slakoper, Zvonimir, Gabrijele Mihelčić, Loris Belanić i Ivan Tot. *Obvezno pravo – opći dio s uvodom u privatno pravo*. Zagreb: Novi informator i Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2022.
17. Tot, Ivan. „Zatezne kamate između osoba slobodnih zanimanja“. *Pravo u gospodarstvu* 51, br. 3 (2012): 847-872.
18. Vizner, Boris. *Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima, knjiga I*. Zagreb: Riječka tiskara, 1978.
19. Wagner, Gerhard. § 823 BGB, *Münchener Kommentar zum BGB*. München: C.H. Beck, 2020.
20. Welser, Rudolf i Brigitta Zöchling-Jud, *Grundriss des bürgerlichen Rechts, Band II*. Wien: MANZ'sche Verlags und Universitätsbuchhandlung, 2015.

Pravni propisi:

1. *Bürgerliches Gesetzbuch, Bundesgesetzblatt I*, br. 2/02., s posljednjom izmjenom br. 72/2023.
2. *Codice Civile, Gazzetta Ufficiale*, br. 79/1942, s posljednjom izmjenom br. 243/22.
3. Direktiva (EU) 2019/771 Europskog parlamenta i Vijeća od 20. svibnja 2019. o određenim aspektima ugovora o kupoprodaji robe, izmjeni Uredbe (EU) 2017/2394 i Direktive 2009/22/EZ te stavljanju izvan snage Direktive 1999/44/EZ, SL L 136/28, 22.05.2019.
4. *Handelsgesetzbuch, RGBl. I S.*, br. 219/1897., s posljednjom izmjenom br. 64/2023.
5. *LOI n° 2014-873 du 4 août 2014 pour l'égalité réelle entre les femmes et les hommes*.
6. Zakon o arhitektonskim i inženjerskim poslovima i djelatnostima u prostornom uređenju i gradnji, Narodne novine, br. 152/08., 124/09., 49/11., 25/13.
7. Zakon o dentalnoj medicini, Narodne novine, br. 121/03., 117/08., 120/09., 46/21.
8. Zakon o djelatnosti socijalnog rada, Narodne novine, br. 16/19., 18/22.
9. Zakon o djelatnostima u zdravstvu, Narodne novine, br. 87/09.
10. Zakon o edukacijsko-rehabilitacijskoj djelatnosti, Narodne novine, br. 18/22.
11. Zakon o javnom bilježništvu, Narodne novine, br. 78/93., 29/94., 162/98., 16/07., 75/09., 120/16., 57/22.
12. Zakon o kreditnim institucijama, Narodne novine, br. 159/13., 19/15., 102/15., 15/18., 70/19., 47/20., 146/20., 151/22.
13. Zakon o liječništvu, Narodne novine, br. 121/03., 117/08.
14. Zakon o obavljanju geodetske djelatnosti, Narodne novine, br. 25/18.
15. Zakon o obrtu, Narodne novine, br. 143/13., 127/19., 41/20.
16. Zakon o obveznim odnosima, Narodne novine, br. 35/05., 41/08., 125/11., 78/15., 29/18., 126/21., 114/22., 156/22.

17. Zakon o odvjetništvu, Narodne novine, br. 09/94., 117/08., 50/09., 75/09., 18/11., 126/21.
18. Zakon o osiguranju, Narodne novine, br. 30/15., 112/18., 63/20., 133/20., 151/22.
19. Zakon o političkim strankama, Narodne novine, br. 76/93., 111/96., 164/98., 36/01., 28/06.
20. Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica, Narodne novine, br. 83/02., 73/13.
21. Zakon o psihološkoj djelatnosti, Narodne novine, br. 98/19., 18/22.
22. Zakon o reviziji, Narodne novine, br. 127/17.
23. Zakon o sestrinstvu, Narodne novine, br. 121/03., 117/08., 57/11.
24. Zakon o trgovačkim društvima, Narodne novine, br. 111/93., 34/99., 121/99., 52/00., 118/03., 107/07., 146/08., 137/09., 111/12., 125/11., 68/13., 110/15., 40/19., 34/22., 114/22., 18/23.
25. Zakon o tržištu kapitala, Narodne novine, br. 65/18., 17/20., 83/21.
26. Zakon o udrugama, Narodne novine, br. 74/14., 70/17., 98/19., 151/22.
27. Zakon o ustanovama, Narodne novine, br. 76/93., 29/97., 47/99., 35/08., 127/19., 151/22.
28. Zakon o zadrugama, Narodne novine, br. 34/11., 125/13., 76/14., 114/18., 98/19.
29. Zakon o zakladama, Narodne novine, br. 106/18., 98/19., 151/22.

Sudska praksa:

1. Visoki trgovački sud Republike, Hrvatske, Pž-317/90 od 9. travnja 1991.
2. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-3426/05-3 od 17. prosinca 2007.
3. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-3843/2017-3 od 10. ožujka 2020.
4. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-4847/2016-2 od 12. lipnja 2019.
5. Visoki trgovački sud Republike Hrvatske, Pž-5475/16-2 od 29. kolovoza 2019.
6. Vrhovni sud Republike Hrvatske, II Rev 49/00-2 od 16. rujna 2004.
7. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 191/07 od 13. lipnja 2007.
8. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 402/06 od 17. svibnja 2006.
9. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 570/93 od 3. veljače 1994.
10. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 654/06 od 11. srpnja 2007.
11. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1024/1991-2 od 19. rujna 1991.
12. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1168/92 od 17. prosinca 1992.
13. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1193/86 od 23. rujna 1986.
14. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1491/85 od 9. listopada 1985.
15. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1499/1990-2 od 14. studenoga 1990.
16. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1529/82 od 9. ožujka 1983.
17. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1633/84 od 14. prosinca 1981.
18. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 1881/87 od 18. veljače 1988.
19. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2450/13-2 od 13. lipnja 2017.
20. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 2632/88 od 31. svibnja 1989.
21. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev 4836/2019 od 14. siječnja 2020.
22. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 46/08 od 3. prosinca 2008.
23. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 484/12-2 od 18. veljače 2015.
24. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 557/14 od 16. rujna 2014.
25. Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-x 644/15-6 od 5. lipnja 2018.
26. Županijski sud u Zagrebu, I Gž-4574/02-2 od 13. srpnja 2002.

Mrežne stranice:

1. *Cambridge Dictionary*. Pristup 1. veljače 2023. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/expert>
2. *Collins English Dictionary*. Pristup 1. veljače 2023. <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/expert>
3. *Gabler Wirtschaftslexikon*. Pristup 1. veljače 2023. <https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/sachverstaendiger-46030>

4. *Hrvatska enciklopedija*. Pristup 1. veljače 2023. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=15637>
5. *Hrvatska enciklopedija*. Pristup 1. veljače 2023. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=50537>
6. *Jura Forum*. Pristup 1. veljače 2023. <https://www.juraforum.de/lexikon/sachverstaendiger>
7. *The Law Dictionary Featuring Black's Law Dictionary*. Pristup 1. veljače 2023. <https://thelawdictionary.org/professional/>
8. *The Law Dictionary Featuring Black's Law Dictionary*. Pristup 1. veljače 2023. <https://thelawdictionary.org/reasonable-person/>

Zvonimir Slakoper*
Saša Nikšić**

Summary

DUE CARE UNDER THE CIVIL OBLIGATIONS ACT

A provision requiring parties to obligations to act with due care is one of the basic provisions of the Obligations Act, and therefore applies to all obligations. This provision states types of due care, care of *bonus pater familias*, care of *bonus* businessman and care of *bonus* professional, but does not define either the way how to determine whether certain person acted with required care nor legal consequences of acting without it. The paper firstly analyzes and presents the application of this provision *ratione materiae*, *ratione tempore* and *ratione personae*. Then, in detail and concretely, from the literature and jurisprudence standpoint, it presents individual types of due care, i.e. requirements that an individual type of care puts before parties to obligations, as well as examples of when these requirements were not met. Furthermore, the way how to determine whether certain person acted with a required care is discussed and consequences of acting without due care. The connection between provisions is distinguished, which ties legal consequences with a request or a possibility of knowledge of certain facts and provisions that require acting with certain care. The request for certain knowledge or a possibility to have certain knowledge originate from the later provision, and consequently legal consequences for persons who had to know or could know certain facts.

Keywords: *the law of obligations; due care; care of bonus pater familias; care of bonus businessman; care of bonus professional.*

* Zvonimir Slakoper, Ph.D., Full Professor, University of Rijeka, Faculty of Law, University of Zagreb, Faculty of Economics & Business; zvonimir.slakoper@pravri.uniri.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5462-6912>.

** Saša Nikšić, Ph.D., Full Professor, University of Zagreb, Faculty of Law; sniksic@pravo.unizg.hr. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6170-1781>.